

Vragen & antwoorden consultatie concept Voorkeursalternatief

Op 19 januari 2024 is het concept Voorkeursalternatief (VKA) Duurzame Polder vrijgegeven. Van 19 januari tot en met 5 februari 2024 liep de online consultatie over dit concept VKA en de ontwikkelkansen voor de deelgebieden. Ruim 1230 inwoners en andere belangstellenden lieten een reactie achter. Omdat er naast een aantal constructieve opmerkingen ook veel vragen gesteld werden in de consultatie, heeft het projectteam alle vragen en bezorgdheden trachten te beantwoorden. In dit document gaan we in op die gestelde vragen en ingebrachte zorgen.

Sommige vragen komen vaker terug, daarom wordt eerst een algemene reflectie gegeven op de meest gestelde vragen. Die vragen zijn in die gevallen niet meer letterlijk opgenomen in de tabel daarna. Na de algemene beantwoording van veelgestelde vragen, wordt ingegaan op de meer individuele vragen en bezwaren die inwoners ons meegaven. Die zijn, na de algemene reflectie, in tabelvorm terug te lezen met een bijbehorend antwoord. Wij gaan er van uit op deze manier het beste tegemoet te komen aan de ingebrachte zorgen.

Overigens ontving de gemeente 's-Hertogenbosch, gericht aan "politiek Den Bosch", een groot aantal zogenaamde ansichtkaarten van inwoners uit de Groote Wielen, Kruisstraat en Heeseind (ca. 750 stuks). De ansichtkaarten zijn identiek. De zorgen komen overeen met onderstaande onderwerpen en vragen.

Naast de kritische en bezorgde opmerkingen, zijn er suggesties gegeven om het gebied in de toekomst verder te ontwikkelen en te verbeteren. Deze suggesties nemen we waar mogelijk mee in het ontwerp Programma Duurzame Polder.

Inhoudstabel

1. Algemene reflectie op de meest gestelde vragen	4
} <i>Vershil tussen de afstandsnormen van 1 en 2 km</i>	<i>4</i>
} <i>Te dicht op woonkernen</i>	<i>4</i>
} <i>Meer dan RES-opgave (gemeente 's-Hertogenbosch)</i>	<i>5</i>
} <i>Alternatieven voor dit project (op zee, daken, etc.) en keuze voor deze locatie</i>	<i>5</i>
} <i>Windafvang / te weinig wind / windrichting</i>	<i>5</i>
} <i>Belangenafweging</i>	<i>6</i>
} <i>Natuur</i>	<i>6</i>
} <i>Gezondheid</i>	<i>7</i>
} <i>Geluid</i>	<i>8</i>
} <i>Proces</i>	<i>8</i>
} <i>Knipperende verlichting</i>	<i>10</i>
} <i>Netcapaciteit</i>	<i>10</i>
} <i>Ruimte voor nieuwe woonwijken</i>	<i>10</i>
} <i>Waardedaling woningen</i>	<i>11</i>
} <i>Landschap, uitzicht en horizonvervuiling</i>	<i>11</i>
} <i>Financiële en economische haalbaarheid</i>	<i>12</i>
} <i>Afweging agrarisch gebruik polder</i>	<i>12</i>
} <i>Stoffen van slijtage van wieken</i>	<i>13</i>
} <i>Gebiedsontwikkeling en windturbines</i>	<i>13</i>
} <i>Keuze voor laagstgelegen gebied</i>	<i>14</i>
} <i>Ansichtkaarten (overige punten)</i>	<i>14</i>

2. Individuele vragen en antwoorden	15
2.1. <i>Deel 1: Voorkeursalternatief</i>	<i>15</i>
> Algemeen	15
> Voorbeeld Zwerm	35
> Voorbeeld Grid	37
> 2 km tot bebouwde kom Oss	39
2.2. <i>Deel 2: Ontwikkelkansen</i>	<i>40</i>
> Ontwikkelkans I: Landschap en cultuurhistorie	40
> Ontwikkelkans II: Landbouw	47
> Ontwikkelkans III: Natuur	55
> Ontwikkelkans IV: Wonen en recreatie	64
Bijlage: Kaart met de grenzen van het VKA-gebied met straatnamen.	73

1. Algemene reflectie op de meest gestelde vragen

› **Verschil tussen de afstandsnormen van 1 en 2 km**

In de opmerkingen zijn veel vragen gesteld over de door de gemeenteraden ingestelde afstandsnormen van windturbines tot de omliggende kernen. In het bijzonder zijn veel vragen gesteld over het verschil in de door de gemeenten ingestelde afstandsnormen tot de bebouwde kom van respectievelijk 1 km ('s-Hertogenbosch) en 2 km (Oss).

Het project de Duurzame Polder wordt gedragen door twee gemeenten, met twee verschillende gemeenteraden. Hoewel we samen optrekken om de polder in te richten met windturbines, kan elke gemeente daar zijn eigen invulling aan geven. Elke raad heeft hierin zijn eigen bevoegdheid.

De gemeenteraden van Oss en 's-Hertogenbosch hebben er beiden voor gekozen om bovenwettelijke eisen te stellen. De gemeenteraad van 's-Hertogenbosch heeft op basis van haar beraadslagingen de politieke keuze gemaakt om een minimumafstand van 1 km tot de bebouwde kom van de woonkernen aan te houden. De gemeenteraad van Oss heeft, op basis van haar politieke discussie en beraadslagingen, voor een minimale afstand van 2 km gekozen.

De 1 km en 2 km afstanden zijn een ruimere afstand dan benodigd op basis van bijvoorbeeld de berekende geluidsbelasting (zie het kopje Geluid hieronder op p.7). Dit blijkt ook uit de resultaten van de Plan-MER. Hierin staat dat 1 km afstand overeenkomt met een geluidsbelasting van ca. 42 dB (Lden). Het aanhouden van de afstand van 1 km resulteert daarmee in een lagere geluidsbelasting op woningen in de bebouwde kom dan de streefwaarden / grenswaarden van de landelijke conceptnormen die mogelijk in 2025 in werking treden (zie kopje Geluid).

› **Te dicht op woonkernen**

In de opmerkingen wordt vaak aangedragen dat de windturbines te dicht op de woonkernen worden gepland.

In beide gemeenten is het uitgangspunt dat een ruime afstand tot de bebouwde kom / woonkernen vanaf de windturbines wordt aangehouden: minimaal 1 km in 's-Hertogenbosch, en minimaal 2 km in Oss, zoals door de gemeenteraden besloten (zie hierboven). Daarmee wordt een ruimere afstand aangehouden dan wettelijk nodig is. Uit het ontwerpend onderzoek en de Plan-MER blijkt ook dat

dit een aanvaardbare afstand is.

› **Meer dan RES-opgave (gemeente 's-Hertogenbosch)**

In de reacties van de deelnemers aan de consultatie, worden ook vaak vragen gesteld bij de opgave van de gemeente 's-Hertogenbosch: waarom wil de gemeente meer opwekken dan de RES-opgave?

De gemeente 's-Hertogenbosch pakt, vanwege de eigen klimaatambities, door op de opgelegde opgave uit de RES en wil die versnellen om in 2045 klimaatneutraal te zijn; de gemeente doet dus méér dan de RES-opgave. De gemeente kiest ervoor om de opgave en de versnelling te realiseren met windenergie in de Duurzame Polder, te weten 16 windturbines op grondgebied van 's-Hertogenbosch voor 2030.

› **Alternatieven voor dit project (op zee, daken, etc.) en keuze voor deze locatie**

In de opmerkingen wordt ook vaak gevraagd waarom deze locatie gekozen is en waarom niet gekeken en gekozen wordt naar alternatieven voor de windturbines in de Duurzame Polder zoals bijvoorbeeld op zee of op daken.

De gemeenten 's-Hertogenbosch en Oss willen beiden klimaatneutraal worden, in respectievelijk 2045 en 2050. Om dit te bereiken moeten we omschakelen naar duurzame energie. Windenergie opwekken gebeurt in Nederland voor het grootste deel op zee. Hiervoor zijn ambitieuze doelen opgenomen in het landelijke Klimaatakkoord. De opwek alleen op zee is niet afdoende om aan de energievraag in de toekomst te kunnen voldoen. Het is ook niet mogelijk om de energiedoelstelling volledig met zon op dak in te vullen. Daarom is in het Klimaatakkoord afgesproken, dat we ook op land grootschalig zonne- en windenergie gaan opwekken.

De gemeenteraden hebben voor de grondgebieden van de gemeenten de Duurzame Polder aangewezen voor de opwek van grootschalige windenergie. Voor de gemeente 's-Hertogenbosch is dit afgewogen en vastgelegd in de raadsbesluiten Visie energielandschap (juli 2020) en Duurzame Polder (oktober 2020). Voor de gemeente Oss is in het raadsbesluit van januari 2021 bepaald dat er een clustering van windmolens in de Duurzame Polder kan komen. Bovendien werd in Oss besloten om, bezien over de hele gemeente, terughoudend te zijn met zonnevelden op waardevolle agrarische gronden.

› **Windafvang / te weinig wind / windrichting**

Inwoners stellen vragen over de windafvang door de turbines in 's-Hertogenbosch, vragen zich af of er wel voldoende wind is en vragen of rekening is gehouden met de veelvoorkomende windrichting.

Om windafvang tussen achter elkaar staande turbines zoveel mogelijk te voorkomen, wordt bij het opstellen van windturbines altijd een onderlinge afstand gehanteerd. Deze is afhankelijk van de rotordiameter.

Voor de windturbines op het Osse deel van de Duurzame Polder leven er zorgen dat er sprake zal zijn van windafvang door de windturbines op het grondgebied van de gemeente 's-Hertogenbosch. Die zorg is bekend. Ook voor de turbines op grond van 's-Hertogenbosch wordt een minimale onderlinge afstand gehanteerd. In de berekeningen van de energieopbrengst van de windturbines houden we daarom rekening met de windafvang door de turbines onderling.

Daarnaast zijn zaken als windrichting en de hoeveelheid en mate/kracht van wind in dit gebied meegenomen in de energieopwekberekeningen.

> Belangenafweging

Veel inwoners stellen dat de belangen niet goed zijn afgewogen, en in het bijzonder wordt vaak genoemd dat het commerciële belang leidend zou zijn.

Wij hebben het ontwerp onderzoek uitgevoerd binnen de kaders van de raden, om tot een zo goed mogelijk ruimtelijk passend plan te komen. Een van de uitgangspunten van de raden was een uitgebreid omgevingsparticipatieproces. Sinds 2019 zijn we met de omgeving en andere belangenorganisaties in gesprek over de invulling van het gebied.

We benadrukken dan ook dat we niet een eenzijdig belang dienen. In lijn met haar publieke verantwoordelijkheid, dienen de gemeenten het algemene belang. Dat betekent in ieder geval het behartigen en meewegen van de belangen van omwonenden (waaronder gezondheid), bedrijven, landbouw, natuur, water, flora en fauna, landschap, defensie, ruimtelijke ordening en infrastructuur. Met het project doen we dit, naast het omgevingsparticipatieproces, aan de hand van een integrale aanpak en gebiedsontwikkeling. In de ontwerptoelichting op het concept VKA hebben wij zo goed mogelijk alle belangen beschreven en afgewogen. De gemeenteraden zullen beoordelen of de belangenafweging goed is gedaan.

> Natuur

Deelnemers stellen vragen over de effecten op natuur, de aanwezige natuurwaarden en compensatie van natuur. Ook wordt gereageerd op de vraagstelling over behoud van het ganzen - en smientengebied. Het ganzen -en smientengebied zou een papieren werkelijkheid zijn en de dieren zouden, ondanks behoud van het volledige ganzen -en smientengebied, toch verstoord worden door komst van de turbines.

In de Plan-MER is onderzoek gedaan naar natuur en zijn de te verwachte effecten beschreven. We verwijzen naar par. 7.3 van de Plan-MER voor de effectbeoordeling van de verschillende MER-varianten en naar par. 14.3.3 van de MER voor de effectbeoordeling van het concept VKA. Uit de resultaten blijken negatieve effecten op natuurwaarden in het gebied. In het concept VKA zijn de natuurwaarden meegewogen. Op dit moment wordt nog nader onderzoek gedaan naar de natuurwaarden en mogelijke effecten met als doel om de haalbaarheid en uitvoerbaarheid van het concept VKA op Plan-MER niveau aan te tonen.

Toekomstige initiatiefnemers zullen bij de uitwerking van de plannen voor de Duurzame Polder op een meer gedetailleerd niveau natuuronderzoeken moeten uitvoeren om de gevolgen van de planuitwerking op de natuur aan te tonen en de uit te voeren mitigerende en/of compenserende maatregelen uit te werken en te borgen, zodat de haalbaarheid en uitvoerbaarheid wordt vastgelegd.

Op basis van literatuuronderzoek is vastgesteld dat vogels verstoord kunnen worden door windturbines door aanvaringslachtoffers, habitatverlies (fysiek of door verstoring door licht, geluid en/of trillingen) en barrièrewerking. Voor de inhoudelijke onderbouwing verwijzen we naar het aanvullend ecologisch onderzoek zoals opgenomen bij de Plan-MER.

Als er effecten optreden, dienen deze zo veel mogelijk vermeden te worden (mitigeren), dan wel op een andere plaats opnieuw ontwikkeld (compenseren) te worden. Dit is meestal een wettelijke eis en soms een wens/ambitie.

De provincie heeft het ganzen -en smientengebied in haar Omgevingsverordening aangewezen. De ganzen en smienten bevinden zich vanzelfsprekend ook daarbuiten. Met de provinciale aanwijzing is echter beoogd specifiek in dat betreffende gebied meer bescherming te bieden aan ganzen en smienten. In overleg met de provincie worden de mogelijkheden en voorwaarden voor het verplaatsen van het ganzen- en smientengebied onderzocht.

> **Gezondheid**

Veel inwoners maken zich zorgen over de mogelijke invloed op hun gezondheid door de komst van windturbines, met name door de geluidsbelasting.

In de Plan-MER is het aspect gezondheid uitgebreid beschreven in paragraaf 7.5.1, waarin op de verschillende vragen antwoord wordt gegeven. In paragraaf 7.5.3 wordt specifiek ingegaan op het laagfrequent geluid van de verschillende MER-varianten. In paragraaf 14.3.5 en 14.3.6 worden de effecten van het concept VKA samengevat. Uit paragraaf 7.5.1 blijkt dat geluid van windturbines tot hinder kan leiden, maar dat er geen oorzakelijk verband is aangetoond tussen geluidsbelasting door windturbines en gezondheidsklachten.

We verwijzen ook naar onze eerdere themabijeenkomst over gezondheid, te vinden via deze link: <https://www.duurzamepolder.nl/storage/files/68/vragen-en-antwoorden-gezondheid-docx.pdf>

Tevens verwijzen we naar de informatie van het RIVM over de relatie tussen windturbines en gezondheid: <https://www.rivm.nl/windenergie/windmolens-gezondheid>. De gemeenten baseren zich op wetenschappelijk onderzoek zoals dat door het RIVM wordt aangereikt en door de GGD wordt beoordeeld. Tevens vragen wij de GGD om hierover te adviseren.

> **Geluid**

Veel bewoners uiten hun zorgen over de mogelijke geluidsoverlast van de windturbines.

In de Plan-MER is het aspect geluid voor de MER-varianten onderzocht in par. 7.5.2 en 7.5.3 en voor het concept VKA in par. 14.3.5 en 14.3.6. Hieruit blijkt dat negatieve effecten (bepaalde mate van hinder) niet zijn uitgesloten.

In het concept VKA zijn uitgangspunten opgenomen: Voor de woningen in de polder wordt gestreefd naar een waarde van 45 dB Lden en een grenswaarde van 47 dB Lden (beide waarden zijn naar verwachting mogelijk met 3 dB mitigatie). Deze geluidswaarden sluiten aan bij de nieuwe landelijke conceptnormen die mogelijk op 1 juli 2025 in werking treden. Daarnaast wordt vastgehouden aan de bovenwettelijk door de raden ingestelde 1 en 2 km-afstanden tot de kernen. Hierdoor wordt een geluidsbelasting van maximaal 42 dB Lden in de kernen behaald (dus 42 dB of lager). Met bovenstaande uitgangspunten wordt een aanvaardbaar woon -en leefklimaat bereikt.

> **Proces**

Niet alle bewoners voelen zich voldoende betrokken en gehoord, er leven gevoelens onder bewoners dat het plan 'wordt doorgedrukt', dat men zich niet serieus genomen voelt of dat inbreng niet meegenomen wordt.

Het betrekken van bewoners, initiatiefnemers en andere belanghebbenden, vinden de gemeenten en provincie van groot belang. De omgevingsparticipatie, die in 2019 is gestart, is verder doorgezet in de volgende fasen vanaf najaar 2022 tot dit moment (voorjaar 2024). Met een tentoonstelling, werkateliers, bewonersbijeenkomsten, inloopmomenten én online consultaties werden ideeën en suggesties opgehaald. In 2020 en 2021 hebben de gemeenteraden mede aan de hand daarvan uitgangspunten voor het project vastgesteld. Sinds 2022 is de input uit de omgeving onderdeel van het ontwerpend onderzoek. In datzelfde jaar gingen verschillende milieuonderzoeken van start. Dit alles heeft het concept Voorkeursalternatief opgeleverd.

Naar onze mening is hiermee een uitgebreid en zorgvuldig participatietraject doorlopen. Vanaf 2022 is daarbij door de bestuurders van de gemeenten Oss en 's-Hertogenbosch en de provincie Noord-Brabant een duidelijk kader meegegeven waarbinnen de participatie plaatsvond: met raadsbesluiten hebben beide gemeenten besloten dat de Duurzame Polder geschikt is en aangewezen wordt voor de grootschalige opwek van windenergie, met daarbij ook een afstandsnorm van 1 km ('s-Hertogenbosch) en 2 km (Oss) tot de steden en dorpen. Binnen dit kader is de afgelopen 1,5 jaar inbreng opgehaald in het ontwerpend onderzoek, die zoveel mogelijk is verwerkt in de stukken.

Er is geen sprake van doordrukken of misleiding, zoals we in reacties lezen. We communiceren transparant en we opereren binnen het kader van de raden. Uiteindelijk beslissen zij over het definitieve VKA.

Het is duidelijk dat er veel zorgen leven bij omwonenden over het concept VKA voor de Duurzame Polder. We hebben begrip voor deze zorgen. We houden daar zoveel mogelijk rekening mee in het VKA. Er spelen echter veel belangen die soms ook strijdig met elkaar zijn, waardoor geen ideale uitkomst voor eenieder mogelijk is. De verschillende belangen hebben wij zorgvuldig gewogen bij het opstellen van het VKA. We zijn ons bewust van de impact van een initiatief voor een grootschalig windpark en de gevolgen daarvan voor de leefomgeving van bewoners. Tegelijkertijd levert dit project een belangrijke bijdrage aan de energietransitie om in 2045/ 2050 als gemeenten klimaatneutraal te zijn. We kunnen niet alle zorgen van omwonenden wegnemen, maar dat betekent niet dat wij uw inbreng niet gehoord hebben. Het is aan de gemeenteraden om de uiteindelijke afweging van belangen te maken.

› **Knipperende verlichting**

Veel inwoners maken zich zorgen over de verlichting op windturbines, in het bijzonder het knipperende effect.

De lichtknippering is een veiligheidsmaatregel voor vliegverkeer, waarvoor wettelijke regels gelden. In de vervolfase moet verder worden uitgewerkt hoe die maatregel in de praktijk eruit komt te zien. Er zijn verschillende mitigerende maatregelen mogelijk om het effect van windturbine-verlichting op de omgeving te verminderen. Zo kan er voor permanente verlichting gekozen worden in plaats van de reguliere knipperende verlichting. Ook is het mogelijk om de lichtintensiteit aan te passen op de weersomstandigheden. Daarnaast wordt onderzocht of het mogelijk is om obstakel-verlichting alleen in te schakelen als er een vliegtuig of helikopter nadert of via transponder-techniek vliegtuigen of helikopters te waarschuwen voor de obstakels.

› **Netcapaciteit**

Een aantal inwoners heeft vragen over de aansluiting van het windpark op het stroomnet. Is er wel ruimte beschikbaar voor de te realiseren windturbines?

De energietransitie en de economische groei vragen steeds meer capaciteit van het elektriciteitsnet. Op veel plaatsen is de vraag naar elektriciteit inmiddels groter dan de netten aankunnen. Daardoor ontstaan volle elektriciteitsnetten en is er minder ruimte beschikbaar op het elektriciteitsnet. Ook in onze regio Noordoost Brabant is sprake van een vol net. Om dit op te lossen dient onder andere een nieuw 380/150 KV station gebouwd te worden in de regio Wijchen, Gelderland. De aansluiting van Duurzame Polder is mede afhankelijk van een tijdige realisatie van dit nieuwe hoogspanningsstation.

› **Ruimte voor nieuwe woonwijken**

Een aantal inwoners vraagt ook of er wel voldoende ruimte blijft voor nieuwe woonwijken, zoals Grote Wielen / Amsteleind, maar ook voor andere uitbreidingen, met dit plan voor de Duurzame

Polder.

In het deel direct ten oosten van de Grootte Wielen en direct ten westen van de Grintweg, wordt geen ruimte geboden voor nieuwe woningbouw. Dit is in lijn met de afhandeling van de motie Woningbouw in de Rosmalense en Nulandse Polder westelijk van de Grintweg. Ook is dit beschreven in de deelgebied beschrijving Stadsrand Den Bosch (onderdeel van de ontwerpverlichting op het concept VKA) en wordt verwerkt in het Ontwerp Programma Duurzame Polder.

Tot de woningbouwontwikkeling van de Grootte Wielen, inclusief het reeds vastgestelde bestemmingsplan De Grootte Wielen Noordoosthoek, wordt de minimale afstand van 1 km aangehouden. Windturbines worden daarnaast op een zodanige afstand van het nieuwe woongebied Amsteleind geplaatst dat aan alle wettelijke eisen voldaan kan worden.

› **Waardedaling woningen**

Een aantal inwoners maken zich zorgen over de waardedaling van hun woning.

Na het afgeven van de omgevingsvergunning voor de windturbines kan een verzoek voor vergoeding van planschade b.v. bij waardedaling van de woning worden ingediend (onderdeel van regeling nadeelcompensatie onder Omgevingswet).

› **Landschap, uitzicht en horizonvervuiling**

Een aantal inwoners hebben angst voor de aantasting van het landschap, de aantasting van rust, openheid en stilte, het verlies van uitzicht, en voor horizonvervuiling.

Uit de ontwerpverlichting op het concept VKA blijkt dat de windturbines op een passende manier gerealiseerd kunnen worden. Het is duidelijk dat windturbines een impact zullen hebben op het landschap en de leefomgeving en dat het landschap hier zal veranderen. Het huidige gebied transformeert naar een zogenaamd energielandschap (zie beschrijving op p.38, Landschappelijk concept van de ontwerpverlichting VKA). Dat betekent ook dat de geluidsbelasting in het gebied zal toenemen. Bij de realisatie van het landschap wordt echter zoveel mogelijk rekening gehouden met omwonenden. Het project Duurzame Polder is erop gericht om duurzame energie op te wekken in het gebied en daarbij integraal de kwaliteiten van het gebied te beoordelen, te versterken en zo mogelijk te behouden. In de planuitwerking dient daarnaast een aanvaardbaar woon- en leefklimaat te worden geborgd voor omwonenden.

Het is ook duidelijk dat de openheid van de polder verminderd zal worden door de komst van turbines. Echter, door windturbines te concentreren, worden andere delen gevrijwaard. Zo kan voorkomen worden dat overal windturbines zichtbaar zijn en kan de gewaardeerde grote schaal en openheid van het landschap in bepaalde mate wel behouden worden.

De windturbines zullen gevolgen hebben voor het uitzicht van omwonenden op de polder. Ook fietsende of wandelende recreanten zullen dit merken in het midden van de polder. Tegelijkertijd worden de turbines echter zo goed mogelijk ingepast, ook al kan daarmee het zicht op turbines niet worden weggenomen. Wij suggereren niet dat beplanting zicht op de turbines wegneemt. Het kan het beeld wel verzachten.

› **Financiële en economische haalbaarheid**

Een aantal deelnemers stelt de vraag of er wel rekening is gehouden met de financiële haalbaarheid en economische uitvoerbaarheid van het concept VKA.

Primair stellen de gemeenteraden het definitieve VKA vast op basis van het best passende ruimtelijke plan voor de polder. De gemeente gaat over het ruimtelijke besluit, de initiatiefnemers over de exploitatie en de vergunningaanvraag.

Het concept VKA is voorgelegd aan de nu bekende mogelijke initiatiefnemers. De potentiële initiatiefnemer Windcollectief Oss- Den Bosch heeft in een inspraakreactie aangegeven dat het concept VKA te beperkend is en dat onvoldoende rekening is gehouden met de haalbaarheid van het plan. Windpark Den Bosch BV heeft niet zo'n dergelijk signaal afgegeven.

› **Afweging agrarisch gebruik polder**

Het project Duurzame Polder voorziet in het mogelijk maken van windturbines in een gebied dat op dit moment voor een groot deel agrarisch gebruikt wordt. Een aantal mensen stelt dat de windturbines in de toekomst het agrarisch gebruik onmogelijk zal maken.

Plaatsing van turbines staat agrarisch gebruik van de gronden niet in de weg, behalve de grond waar de voet van de turbine staat en de eventuele weg ernaartoe. In het midden van de Duurzame Polder blijft het huidige agrarische grondgebruik de belangrijkste functie. Windenergie komt erbij, niet in plaats van. Tevens worden er in het concept VKA richtingen aangegeven voor toekomstig gebruik van gronden, gebaseerd op een integrale gebiedsontwikkeling. Dit wordt overgenomen in het Ontwerp Programma.

Een aantal agrariërs ziet in de opbrengst uit energie een mogelijkheid om de verplichte veranderingen in de landbouw die op hun afkomen (zoals minder vee per hectare) te financieren. De keuze voor windenergie in de duurzame polder is door de gemeenten genomen met het doel om in de toekomst klimaatneutraal te zijn. Het agrarische belang is meegewogen, samen met alle andere belangen in het gebied. Het agrarisch gebruik wordt niet of niet noemenswaardig negatief beïnvloed door de komst van de windturbines.

› **Stoffen van slijtage van wieken**

Een aantal mensen stelt dat er gezondheidsrisico's ontstaan door slijtage en afbladdering van de wieken van de windturbines en noemen daarbij de stof Bisfenol A. Die zou voor mens en landbouwdieren schadelijk zijn.

In de Plan-MER (p. 153 en in bijlage XI) is aan de hand van een rekenvoorbeeld toegelicht dat de hoeveelheid van deze slijtage niet significant is.

Het rekenvoorbeeld met onder andere praktijkgegevens over slijtage van coating op windturbines van windenergiebedrijf Vleemo uit België stelt dat in het ongunstigste geval er per jaar 4,5 kg coating van een turbine met 3 wieken kan afbladderen. Berekening met dit gegeven in het STACKS milieumodel met een cluster van 20 windturbines leert dat hierdoor geen significante effecten op de luchtkwaliteit worden verwacht en daarmee dat het geen schade zal aanbrengen aan mens en landbouwhuisdier.

› **Gebiedsontwikkeling en windturbines**

Opgemerkt wordt dat de ideeën voor gebiedsontwikkeling ook uitgevoerd kunnen worden zonder dat er windturbines geplaatst worden. Ook wordt opgemerkt dat er voor gebiedsmaatregelen nog geen geld beschikbaar is en dat de plannen zijn voorzien op particuliere gronden.

Het klopt dat ontwikkelkansen c.q. de integrale gebiedsontwikkeling ook zonder windturbines kunnen worden ontwikkeld, maar het plaatsen van de windturbines is wel de aanleiding voor het project om ook naar kansen in het gebied te kijken en waarbij ook budget daarvoor vanuit het windinitiatief gevraagd wordt. Volgens het beleid en de uitgangspunten voor dit project moet de ontwikkeling van windenergie hand in hand gaan met de versterking van ruimtelijke kwaliteiten.

Voor de maatregelen moeten nog financiering en uitvoeringsvoorwaarden worden verkregen. Dit zal deels met toekomstige initiatiefnemers worden afgesproken, en deels zal via andere sporen en projecten de financiering moeten worden geregeld. Dit is inderdaad een voorwaarde voor initiatiefnemers, zowel gericht op wind als op andere ontwikkelingen.

Als maatregelen rechtstreeks gekoppeld zijn aan de turbines, b.v. door compenseren van natuur, toegangswegen, dan wordt dit gekoppeld aan de vergunning van de toekomstige initiatiefnemers. Dit geldt ook voor maatregelen ter versterking van de omgevingskwaliteit op basis van gemeentelijk en provinciaal beleid. Daarnaast moeten zij een jaarlijkse bijdrage storten in een gebiedsfonds.

Voor resterende gebiedsontwikkelingen zoeken we naar financiering, bij voorbeeld op de gemeentebegrotingen, in landelijke en provinciale subsidies, samenwerkingsverbanden en dergelijke. Deze uitgangspunten en voorwaarden zullen worden opgenomen in het Ontwerp Programma Duurzame Polder.

› **Keuze voor laagstgelegen gebied**

Een aantal mensen valt over de formulering in de online-consultatie dat we met het Voorkeursalternatief kiezen voor het laagstgelegen gebied. Men stelt dat het kleine hoogteverschil in de polder niet opweegt tegen de grootte van de turbines (maximaal 261 m tiphoogte).

De door ons in de onlineversie opgenomen zin “We vinden het dan ook belangrijk om de openheid te behouden door bijvoorbeeld de windturbines te plaatsen in de laagst liggende delen van het gebied.” was onjuist. We verwijzen voor de afweging over openheid o.a. naar p.37 van het rapport Ontwerptoelichting VKA van HNS (kopje “Voorkom versnippering”). Daarin volgt een keuze voor dit lagergelegen gebied, maar dat is niet bedoeld om het zicht op de turbines te verminderen, maar is bedoeld om het VKA voor windenergie te onderbouwen.

› **Ansichtkaarten (overige punten)**

In de Ansichtkaarten die vanuit de kernen van gemeente 's-Hertogenbosch zijn ontvangen, worden nog een aantal andere zorgen geuit over slagschaduw, afval, vallend ijs en afbladderende coating. Hieronder gaan we kort in op deze veel ingediende algemene punten (750 stuks).

Voor het aspect slagschaduw, verwijzen we naar par. 7.5.5 van de Plan-MER. Een eventuele stilstandvoorziening komt aan de orde in de vergunning/vervolgfase.

Voor de vragen en zorgen over vallend ijs en afbladderende coating wordt verwezen naar respectievelijk par. 7.4.1 en par. 7.5.1 van de Plan-MER. Wat betreft de vragen over afval, het

volgende. In par. 8.8.2 van de Plan-MER wordt ingegaan op het aspect circulariteit en recycling. Daarnaast is in de provinciale regelgeving geborgd dat windturbines na de levensduur verwijderd moeten worden.

2. Individuele vragen en antwoorden

2.1. Deel 1: Voorkeursalternatief

> Algemeen

VRAGEN	ANTWOORDEN
De molens staan niet voor een paar jaar maar wel voor meer dan 25 jaar, brengen hoop horizonvervuiling met zich mee. Bij bouwen van woningen worden strengere eisen gesteld aan visueel aspecten, waarom niet aan zo'n grote molens?	Ook aan windturbines worden eisen gesteld. Dit is beschreven in de ontwerptoelichting op het concept VKA, met name in paragraaf 5.1 van de nota, en tevens in de Leidende principes op p.52 (paragraaf 5.2). Deze uitgangspunten worden overgenomen in het Ontwerp Programma.
Het is me niet duidelijk wat de impact is voor mij. Zijn de molens voor mij zichtbaar en of hoorbaar?	Zichtbaarheid is alleen goed te beantwoorden als we het adres weten. Maar in het algemeen kan gezegd worden dat de windturbines op ruime afstand zichtbaar zullen zijn. Hoorbaarheid verschilt per persoon. De geluidsnorm is maximaal 47 dB Lden aan de gevel van de woning. Dat wordt bereikt bij een afstand van ongeveer 360 meter van de woning bij turbine van 192 m hoog, dan wel een afstand van 520 meter van de woning bij een turbine van 261 m hoog (tiphoogten) (zonder mitigatie). Het optredende geluidsniveau kan tijdelijk iets meer zijn dan de geluidsnorm wat een gemiddelde is. Als de woning verder weg staat wordt het geluid automatisch minder.

Daarnaast ben ik zeer benieuwd of er rekening is gehouden met het cumulatieve geluidsniveau, dat lees ik in ieder geval nergens terug	In de Plan-MER, par. 7.5.4, zijn de effecten van geluid van windturbines, in cumulatie met bestaande geluidsbronnen beoordeeld. Bij het verlenen van een omgevingsvergunning van de windturbines wordt rekening gehouden met de cumulatie van het geluid afkomstig van de windturbines.
Overlast van geluid en zicht gemeente Den Bosch wordt niet benoemd. Grenzen worden ook niet aangegeven.	De mogelijke geluidsbelasting door de windturbines en effecten op zicht zijn benoemd in de stukken, zoals de ontwerpverlichting op het concept VKA en in de Plan-MER.
Omdat het niet haalbaar was de norm van geluidsoverlast te halen wordt de grens verhoogd in plaats van minder molens en minder opbrengst. Of geheel afblazen omdat het niet gaat.	In de gemeente Oss was een uitgangspunt opgenomen van 42 dB (bovenwettelijke norm) voor alle woningen. Dit naast het uitgangspunt van de doelstelling voor energieopwek. Er is gebleken dat door deze geluidsbelasting als norm te stellen, onvoldoende ruimte voor energieopwek overblijft. In de kernen kan een geluidsbelasting van 42 dB Lden overigens wel overal gehaald worden.
Een nog belangrijkere factor vormt de 42 Db grens overigens, maar die benoemt of bespreekt u niet.	Zie het antwoord hierboven.
Ik mis het feit dat geluid aanzienlijk wordt versterkt door de aanwezigheid van water. Dit heb ik zowel in de bijeenkomst als in de voorgaande enquête aangegeven. Ik verwacht hierdoor onevenredige geluidsoverlast waardoor ik genoodzaakt word om mijn huis te koop te zetten. De financiële en emotionele schade die hiermee gepaard gaat zal ik dan	Dit mogelijke effect is onderdeel van de geluidsberekeningen in de Plan-MER. Als in de toekomst een omgevingsvergunningaanvraag van de windturbines wordt ingediend, wordt eveneens rekening gehouden met verharde bodemtypes, zoals water. De daadwerkelijk optredende geluidsbelasting op woningen wordt dan bekend aan de hand van het initiatief.

<p>moeten claimen bij de gemeente samen met mijn rechtsbijstand. Maar liever verhuis ik niet, als er rekening mee wordt gehouden.</p>	
<p>Geluidsoverdracht via het water als ook overlast voor de vele watervogels in de Grootte Wielen</p>	<p>Zie het antwoord hierboven. Voor wat betreft een effect op watervogels, verwijzen we naar het kopje 'Natuur' in de algemene beantwoording.</p>
<p>Hoe is de geluidsbelasting berekend? Maximale geluidsbelasting op een bepaald moment?</p>	<p>De geluidsbelasting is in de Plan-MER berekend aan de hand van twee turbintypen. We verwijzen naar par. 7.5.2 t/m 7.5.4 van de MER. Het concept VKA gaat uit van een maximale geluidsbelasting op een woning van 47 dB Lden. Lden staat voor Level day, evening, night, ofwel het tijdgewogen jaargemiddelde geluidniveau in de dag-, de avond- en de nachtperiode. 's Avonds geldt er een correctie van +5 dB en 's nachts van +10 dB. Er is door de Rijksoverheid gekozen voor deze weging om recht te doen aan de omstandigheden. 's Avonds en 's nachts zijn mensen vaker in rust, is het omgevingsgeluid minder, maar waait het vaak harder. Daarom wegen de avond en de nacht zwaarder mee in de beoordeling dan de dag.</p>
<p>Tot slot mis ik een goede onderbouwing voor het laagfrequente geluid dat zich heel anders gedraagt dan gewoon geluid waar de normen op zijn gebaseerd. En wat als nu blijkt dat (bepaalde delen van) omwonenden te veel overlast hebben? Wie en hoe wordt hier dan mee omgegaan?</p>	<p>In de Plan-MER, par. 7.5.3, zijn de verwachte effecten van laagfrequent geluid beschreven. In de gebruiksfase moet worden voldaan aan de geluidsbelasting conform de normering in de verleende vergunning. Indien omwonenden klachten hebben, kunnen zij zich melden bij de gemeente.</p>
<p>U geeft aan rekening te willen houden met het geluid dat zal ontstaan. Is hier wel gedacht aan laag frequent geluid (LFG). Dit dringt tot kilometers verderop door en is in de gemeente al een probleem</p>	<p>Zie het antwoord hierboven.</p>

Waarom streven naar 45 dB Lden bovennorm en niet als bovengrens conform advies WHO?	In het concept VKA wordt inderdaad uitgegaan van een streven naar 45 dB Lden en een grenswaarde van 47 dB Lden. We sluiten daarmee aan op de nieuwe landelijke conceptnormen.
Verwachting in buitengebied is 45dB, in de bebouwde kom 42dB. Hiervan zie ik graag een schriftelijke bevestiging dat dit geluidsniveau niet wordt overschreden.	In het concept VKA wordt uitgegaan van een streven naar 45 dB Lden en een grenswaarde van 47 dB Lden. De vergunningverlening wordt op deze waarden gebaseerd. Tevens wordt door de 1 km afstand tot de bebouwde kom, een maximale geluidsbelasting van 42 dB Lden bereikt in de woonkernen. Door de 2 km afstand in Oss zal de maximale geluidsbelasting in de woonkernen van Oss (nog) lager zijn dan 42 dB Lden.
Gaat het over een totaal aantal decibel? Of over windmolen? Het totaal decibel zal anders groter zijn? Hoe zal dat zijn als je aan de rand van de kom woont.	Zie het antwoord hierboven.
Worden de woningen op de Heeseind gezien als bebouwde kom (geluidsnorm 42db) of als woningen in de polder (45db)?	Vanaf de woningen in Heeseind wordt conform het raadsbesluit van 's-Hertogenbosch 1 km afstand gehouden. De maximale geluidsbelasting voor woningen in Heeseind zal door deze afstand 42 dB Lden of lager zijn.
Er moet niet getornd worden aan grenzen en geluidsnormen omdat ze niet gehaald kunnen worden.	Er wordt niet getornd aan geluidsnormen. We verwijzen naar het kopje Geluid.
2-'Geluidsniveau van 42 dB Lden toe te passen voor woningen in de polder.' Waarvandaan is dit gemeten op de Heeseind? Voor mensen die aan de rand wonen is een constant geluid van "een zacht gesprek" van	Zie antwoorden hierboven.

40dB te veel. Hoe verloopt het aantal dB als men 1 km verder de molens bouwt?	
Het is volgens mij in strijd met de Europese normen en discriminerend voor mensen die niet in een kern wonen. Waarom moeten zij wel een hogere geluidsoverlast accepteren?	In het concept VKA wordt uitgegaan van een streven naar 45 dB Lden en een grenswaarde van 47 dB Lden. De norm geldt voor alle woningen. Maar doordat 2 km respectievelijk 1 km afstand tot woonkernen wordt aangehouden, wordt een maximale belasting van 42 dB Lden bereikt in de woonkernen. Dit is een rechtstreeks gevolg van de afstand van de windturbines tot de te toetsen woningen.
Zie mijn vorige commentaar. 47 dB is te veel en 3 dB mitigatie, hoe, waarmee, en klopt dit?	47 dB Lden als grenswaarde is in overeenstemming met de voorheen geldende wettelijke norm en met de nieuwe landelijke conceptnormen, die naar verwachting vanaf 1 juli 2025 in werking treden. Een toekomstig initiatiefnemer heeft de mogelijkheid om onder andere 3 dB mitigatie toe te passen om te kunnen voldoen aan deze eis van 47 dB. Dit kan via verschillende maatregelen bereikt worden. Dit is aan de toekomstige initiatiefnemers. De gemeente stelt het kader waar de omgevingsvergunning aan moet voldoen.
Ik kan niet duiden waar de molens nu exact gepland zijn	In het Voorkeursalternatief worden nog geen exacte posities van de turbines vastgelegd. In het voorkeursalternatief worden alleen plaatsingszones opgenomen. Binnen die zones worden de windturbines mogelijk gemaakt.
Weet niet welke plek dit exact is	Dit gaat om de noordzijde van de Hertogswetering, tussen de Weisestraat en de Leeuwkesgraaf.
Ja, ik mis de gevolgen van de nieuwe Europese wetgeving rondom plaatsing van dergelijke windmolens.	We houden rekening met alle relevante wetgeving.

Waar is de impact op de gezondheid van mensen meegenomen in de overwegingen?	Gevolgen voor de gezondheid (geluid, luchtverontreinigende stoffen, straling) en veiligheid zijn beoordeeld in het milieueffectrapport (Plan-MER) en meegewogen bij het voorstel voor het voorkeursalternatief.
Ik mis een evaluatie over het effect op de gezondheid van mensen, als dit plan gerealiseerd wordt.	Via monitoring zullen deze effecten beschouwd worden.
De gemeente dient eerst een goed nazorgplan op te zetten voor het windmolen-kerkhof voordat eraan nieuwe gedacht kan worden	Zie het antwoord hierboven inzake monitoring.
Is er een kleur of kleurpatroon voor de wieken of romp van de molen die vogels beter afschrikt dan het standaard lichtgrijs?	Het effect hiervan is nog niet helemaal duidelijk. Onderzoek hiernaar loopt (o.a. door TNO bij windpark Eemshaven). We volgen dit en nemen de resultaten hiervan mee in het vervolg.
Denk wel aan de mogelijkheid om 1 van de drie wieken een andere kleur te geven. Uit onderzoek blijkt, dat dit vogels spaart.	Zie het antwoord hierboven.
Waarom moeten de polders en kleine kernen de last hebben van de energiebehoefte van de grote steden? Of krijgen de mensen die overlast ondervinden ter compensatie gratis elektriciteit! Deze enorme masten in dit grote aantal is een veel te grote belasting. Elke keer dat ik in de buurt van zo'n molen kom schrik ik van de herrie en denk ik, je zult er maar naast wonen.... Wij zijn voor de rust buiten de stad gaan wonen maar de gemeente komt die verstoren. Hoe zit het met planschade door de waardedaling van alle woningen waar je die	Hier zijn meerdere redenen voor. Windturbines worden geplaatst in gebieden waar naar verhouding de meeste wind staat. Dat is vaker buiten de steden. Daarnaast is alleen ruimte voor de opwek van grootschalige windenergie in gebieden buiten de stad. Ook kan op deze plekken de grootste afstand worden aangehouden tot bebouwd gebied. Voor planschade, verwijzen we naar de algemene beantwoording (kopje 'Planschade'). Daarnaast is het uitgangspunt van de gemeenteraden ook dat diegenen die last krijgen van windturbines, ook

<p>dingen kunt zien of horen? Wie wil dit nu echt in zijn achtertuin??</p>	<p>lusten moeten krijgen. Dit kan door bewoners te laten meedelen in de opbrengsten.</p> <p>In de gemeente 's-Hertogenbosch is met een online consultatie input vanuit de omgeving ontvangen voor financiële participatie. Deze input zal worden gebruikt om bestaande kaders vanuit de raad van 's-Hertogenbosch verder aan te scherpen.</p> <p>Voor de gemeente Oss zijn deze kaders ook bekend. Toekomstige initiatiefnemers zullen binnen de kaders van beide gemeenten met plannen moeten komen.</p>
<p>Ik ben grondbezitter in dit veld, en de waarde van mijn stuk land neemt hierdoor drastisch terug, we compenseert dat?</p>	<p>Zie het antwoord onder het kopje "Planschade".</p>
<p>• De provincie Noord-Brabant heeft in haar beleid gesteld dat windenergie moet integreren met grootschalige bedrijventerreinen, iets wat de Rosmalense polder allesbehalve is. Het is cruciaal om te beseffen dat momenteel drie grote melkveebedrijven zich bevinden in het midden van dit gebied aan de Empelsehoefweg. Voor de toekomst van ons bedrijf is het van vitaal belang dat we onze agrarische activiteiten kunnen behouden en dat er ruimte blijft voor ontwikkelingsmogelijkheden. Gezien de veranderingen en uitdagingen in de landbouwsector kan het in de toekomst wellicht noodzakelijk zijn om mest te vergisten/verwerken of om meer mestopslag met een ruimer bouwblok te realiseren.</p>	<p>De provincie Noord-Brabant biedt in haar beleid ruimte voor grootschalige windenergie in de Duurzame Polder. Ze heeft daarnaast ook de Bestuursovereenkomst Duurzame Polder getekend.</p> <p>Zie verder de beantwoording onder het kopje "afweging agrarisch gebruik polder".</p> <p>De integrale gebiedsontwikkeling zoals opgenomen in het concept VKA gaat niet specifiek in op individuele bedrijven. De lijn is dat de polder in hoofdzaak agrarisch blijft met verruiming van andere mogelijkheden.</p>

<p>Dacht dat er wat minder windmolens zouden komen als er voor de hogere variant zou worden gekozen.</p>	<p>Het uitgangspunt voor de energieopwek voor 's-Hertogenbosch is 16 windturbines en om meer te doen dan de RES-opgave.</p> <p>Voor Oss is het uitgangspunt een maximale energieopwek van 0,514 PJ. De voorbeeldopstellingen bij het voorkeursalternatief gaan uit van het grootste type turbine. Bij minder grote turbines zal het aantal waarschijnlijk moeten toenemen om de energiedoelstelling te kunnen behalen.</p>
<p>Dit voorkeursbesluit gaat tegen de Bestuursovereenkomst Duurzame Polder in. Er wordt mogelijk 40% meer opgewekt dan besloten in de Bestuursovereenkomst. Ik zie nergens recreatie (wielrennen, etc.) meegenomen worden.</p>	<p>De partijen van de Bestuursovereenkomst hebben gezamenlijk besproken dat de verhoogde opgave van 's-Hertogenbosch akkoord is.</p> <p>Recreatie is een van de belangen die is meegenomen in het VKA (wat overgenomen wordt in het Ontwerp Programma).</p>
<p>Het voorgestelde initiatief sluit niet aan bij de doelstellingen van de Regionale Energiestrategie (RES). De opgewekte energie uit de windmolens overstijgt de behoefte met 40%.</p>	<p>Zie het antwoord hierboven.</p>
<p>Tot hier is mij niet duidelijk hoe de landbouwbelangen en de lusten/lasten zijn meegewogen</p>	<p>Zie de beantwoording onder het kopje "afweging agrarisch gebruik polder".</p> <p>De uitgangspunten en ideeën over landbouw zijn daarnaast beschreven in par. 5.3 en 5.4 van de ontwerptoelichting bij de concept VKA.</p> <p>Eerlijke lusten en lastenverdeling (bijvoorbeeld financiële deelname van burgers en instellen gebiedsfonds) is een belangrijk uitgangspunt vanuit de gemeenteraden Oss en 's-Hertogenbosch voor toekomstige initiatiefnemers voor windturbines. De precieze plannen hiervoor zullen door toekomstige initiatiefnemers moeten worden voorgesteld, binnen de kaders van de gemeenteraden.</p>

<p>Waarom in Oss zo beperkt? Onvoldoende naar natuurwaarde gekeken en of het plan economisch haalbaar is.</p>	<p>De energie-opgave zoals gesteld door de gemeenteraden, is leidend voor de mogelijke energieopwek in het concept VKA. Er geldt voor Oss een lagere opgave voor opwek dan in 's-Hertogenbosch. Voor natuur, verwijzen we naar het kopje 'Natuur', en voor financiële haalbaarheid naar het kopje 'Financiële en economische haalbaarheid'.</p>
<p>Maak een doorkijk naar 2050.</p>	<p>We verwijzen naar de bestuurlijke kaders zoals beschreven bij de algemene beantwoording, inzake de opgave voor dit project.</p>
<p>Veel meer groene energie nodig richting 2050 jezelf niet te veel beperken.</p>	<p>Zie het antwoord hierboven.</p>
<p>Tot op heden wordt er alleen gekeken naar de benodigde opwek in 2030. Kijk verder dan dat je neus lang is en dus ook richting 2050!!!</p>	<p>Zie het antwoord hierboven.</p>
<p>Financiële haalbaarheid ontbreekt in zijn geheel in dit concept-VKA om dan nog maar te spreken over financiële participatiemogelijkheden voor de omgeving.</p>	<p>Een eerlijke verdeling van lasten en lusten is een belangrijk uitgangspunt voor de gemeenten. Voor de verdeling van de lusten (financiële participatie) is op 15 maart 2024 een consultatie onder de bevolking gestart (voor het deel van 's-Hertogenbosch, Oss volgt later). Dit leidt tot een aantal leidende principes, die als randvoorwaarde worden opgenomen in de vergunning aan initiatiefnemers. Voor Oss geldt dat de initiatiefnemer rekening moet houden met de uitgangspunten die de gemeenteraad op 21 september 2023 heeft vastgesteld bij de uitwerking van zijn plannen voor financiële participatie. Voor financiële haalbaarheid, verwijzen we naar het kopje Financiële en economische haalbaarheid.</p>
<p>Hoezo kunnen initiatiefnemers het verder invullen? Als ik een huis bouw bepaalt de</p>	<p>De gemeenten stellen in deze fase het plan -en beleidsmatig kader vast met daaraan verbonden</p>

<p>gemeente ook tot op de cm waar het moet komen te staan. Welke voorwaarden worden meegegeven? Turbines moeten geclusterd worden zonder gaten ertussen.</p>	<p>voorwaarden. Deze voorwaarden staan beschreven in de ontwerptoelichting op het VKA, in het bijzonder onder Leidende principes en worden opgenomen in het Ontwerp Programma. Toekomstige initiatiefnemers dienen binnen deze voorwaarden een plan uit te werken.</p>
<p>Wat ik beslist Geen goed idee vindt is dat de initiatiefnemers tot de definitieve plaatsingsopstelling moeten zien te komen. De angst is bij mij dan dat zij daar heel creatief mee om zullen gaan en het financiële belang laten prevaleren. De regie moet m.i. bij gemeente Oss blijven en niet bij de "boeren".</p>	<p>Zie het antwoord hierboven.</p>
<p>Ik dacht dat er minder windmolens zouden komen als ze hoger werden...Maar dat de initiatiefnemers kiezen voor de uiteindelijke plaatsing... ??? Raar...waar is de inspraak dan voor? Straks nog verrassingen die niet wenselijk zijn???</p>	<p>Zie het antwoord hierboven. In de kaders en voorwaarden die de gemeenten nu bepalen, is en wordt de inbreng en inspraak meegenomen en verwerkt. We werken met een bandbreedte van type turbines, waaraan toekomstige initiatiefnemers zich moeten houden.</p>
<p>Zouden er gebieden vrijgemaakt kunnen worden door bepaalde woonbebouwing uit te kopen zodat er een betere verdeling van de molens kan komen (vrije zone links en rechts van lichtbruine gebied en aan de onderzijde van dit gebied (ganzen en smienten?)</p>	<p>Dit zou in de toekomst nog aan de orde kunnen komen bij een plan van een initiatiefnemer, maar wordt in deze fase (Plan-MER) niet onderzocht.</p>
<p>Laagvliegverkeer; hoe compenseert het plan bewoners binnen de geluidszones (geluidsisolatie woningen als bij Schiphol?); voor vogels zou een turbine met één zwarte wiek minder gevaar opleveren, is dat onderzoek ik meen Zweeds of Noors ook</p>	<p>Het laagvliegen door Defensie gebeurt al lange tijd en is geen onderdeel van dit plan voor windenergie. Het effect van een zwarte wiek is nog niet helemaal duidelijk. Onderzoek hiernaar loopt (o.a. door TNO bij windpark Eemshaven).</p>

<p>meegenomen?'; routes vrachtverkeer bij aanleg; zijn er nog grondwerkzaamheden nodig voor de stabiliteit</p>	<p>De routing voor toekomstig bouwverkeer is nog niet bekend. Over de werkzaamheden die benodigd zijn voor het plaatsen van de windturbines, zal bij de uitwerking van het initiatief meer duidelijk worden.</p>
<p>Jullie vergeten voor het gemak dat Defensie hier een laagvlieggebied heeft en dan dus niet meer kan oefenen met laagvliegen. Hoe zagen jullie dat voor je als ze naar een oorlogsgebied worden gestuurd?</p>	<p>Er is geregeld overleg met Defensie. Hun belang inzake laagvliegen wordt hierbij meegewogen. In het concept VKA is hier rekening mee gehouden, door een zuidelijke positionering in de polder, om de impact op het laagvliegen zo beperkt mogelijk te houden. Dit zullen wij verwoorden in het Ontwerp Programma.</p>
<p>Wat is de biologische impact op mens en dier? Is er overleg geweest met het wetenschappelijk 'Expertisepunt Windenergie'? Verder mis ik een MKBA-toetsing. Er is een beschermingsplicht van de Overheid tav de ingezetenen van Nederland, dus zéker ook voor de direct betrokken omwonenden. Is er een garantiefonds voor eventuele negatieve humane gezondheidseffecten? Hoe zit het met planschade?</p>	<p>Voor de mogelijke milieueffecten en effecten op flora en fauna verwijzen we naar het Plan-MER. Nee, er is geen overleg geweest met dit expertisepunt. Er is bij ons geen garantiefonds bekend. Gezondheidseffecten zijn in de Plan-MER onderzocht en zullen bij de uitwerking in een project-MER eveneens onderzocht worden. Voor planschade, verwijzen we naar de algemene beantwoording (kopje 'Planschade').</p>
<p>Ondanks conclusies tussen-MER is ecologisch rapport nog niet beschikbaar. Hoe kan dit dat meewegen.</p>	<p>Het is een aanvullend onderzoek. In de Plan-MER zijn reeds de benodigde natuureffecten onderzocht en in beeld gebracht. Met dit aanvullende onderzoek worden deze gegevens verrijkt, onder meer over de effecten van het gekozen voorkeursalternatief. De resultaten uit het ecologisch rapport worden dus verwerkt in de Plan-MER, en worden daarna ook meegenomen aan de gemeenteraden bij de besluitvorming over het VKA.</p>
<p>3. 'Momenteel voeren we nog aanvullend natuuronderzoek uit. Deze gegevens worden later in het concept Voorkeursalternatief</p>	<p>Zie antwoord hierboven. In hoofdlijnen zijn de ecologische effecten van het concept VKA afdoende bekend.</p>

verwerkt' Hoe kun je nu een incompleet VKA afwegen?	
Ik vind 47 dB echt hoog voor een natuurgebied. Ook de impact op de natuur vind ik fors en de mededeling we zijn dit nog aan het onderzoeken vind ik in dit stadium te mager. Ook de impact op het NNB-gebied mis ik.	De mogelijke effecten op natuur, zoals de mogelijke impact op NNB-gebieden, zijn onderzocht in par. 7.3 van de Plan-MER.
Windmolen pas na het water pas beginnen! Veel trekvogels zitten in dat gebied. Dus vanuit het 't wild rechts na het water als je die bent overgestoken dan pas de windmolens! Daarvoor zitten vele zeldzame soorten vogels en ook in aanliegroute	Zie het kopje Natuur.
Over de vele ooievaars en zwanen in dit gebied wordt totaal niet gesproken.	In de Plan-MER is onderzoek gedaan naar natuur en zijn de te verwachte effecten beschreven. Op ooievaars en zwanen wordt ingegaan in het aanvullend onderzoek ecologie (bijlage VII van het plan MER).
Vergeet ook de ooienvaars niet (plm 50)	Zie het antwoord hierboven.
En respecteer bovendien de grote zwermen ooievaars die de laatste jaren in Oss en omgeving verblijven. Dus niet beperken tot smienten en ganzen.	Zie het antwoord hierboven.
(3) Klimaatbos is onzinverhaal, windmolens van 261 meter hoogte blijf je ALTIJD zien; (4) Natuurschade in noordzijde van Hertogswetering wordt erkend (zie pagina 8 van 22 van deze online raadpleging) maar toch doorzetten in zuidelijke deel met veel last voor bewoners;	Wij suggereren niet dat beplanting zicht op de turbines wegneemt. Het kan het beeld wel verzachten. Zie daarnaast het kopje Natuur.

<p>Waarom geen molens ten noorden van de Gewandeweg, waarom moet alles ten zuiden en moeten wij op de blaren zitten en de mensen ten noorden van ons niet?</p>	<p>We verwijzen primair naar de ontwerptoelichting op het concept VKA, in het bijzonder naar paragraaf 5.1. In die paragraaf is gemotiveerd waarom de gekozen locatie van het VKA het meest passend is.</p>
<p>Voorkeur zou ook kunnen (moeten) zijn dat meer ruimte gezocht wordt in het Osse deel van de Duurzame Polder. En dan ook nog met ruim voldoende afstand tot de woonkernen. Het Osse gebied is onbegrijpelijk fors ingeperkt!</p>	<p>Zie het antwoord hierboven.</p>
<p>Waarom de molens niet veel verder naar het noorden of minimaal naar het centrum van de polder gesitueerd...om zo de overlast (zicht en geluid) zoveel mogelijk te beperken!</p>	<p>Zie het antwoord hierboven.</p>
<p>Het blijft vreemd dat het zo decentraal ligt t.o.v. de bebouwing, puur en alleen vanwege de gemeentegrenzen. Het was beter geweest als het in het midden van de polder was gekomen, los van de gemeentegrens.</p>	<p>Zie het antwoord hierboven. Daarnaast dienen beide gemeenten te voorzien in de gestelde opgaven voor duurzame windenergie op hun eigen grondgebied.</p>
<p>Compensatie van landschapsvervuiling kan ook meegenomen worden: bijvoorbeeld de hoogspanningsmasten vervangen door ondergronds, tegelijk met verzwaring van het stroomnet. Dat zou de acceptatie ook verbeteren.</p>	<p>Het ondergronds leggen van bestaande bovengrondse hoogspanningslijnen is een separaat project. Overigens wordt deze ondergronds gelegd vanaf de start van de bebouwing, dus alleen binnen het stedelijk gebied.</p>
<p>Waarom kiezen voor maximale opwek en meer als dit niet passend is binnen het gebied en onvoldoende rekening houdt met het welzijn van de inwoners.</p>	<p>Zie het kopje Landschap in de algemene beantwoording.</p>

<p>Foto's zijn niet reëel. Verhoudingen zijn foutief.</p>	<p>We verwijzen naar onze eerdere nieuwsbrief hierover en informatie op onze website. De gepresenteerde visualisaties zijn correct voor het beoordelen van het effect op het landschap.</p>
<p>Eerst even terugkomen op de hoe zien de windmolens eruit in het landschap. Deze zijn absolute oplichting. De windmolens aan de overkant van de maas achter Zaltbommel zien er al groter uit. Hoe is het mogelijk dat windmolens die factor 10 dichterbij staan nog kleiner lijken.</p>	<p>Zie het antwoord hierboven.</p>
<p>De visualisatie is in die zin bedrieglijk omdat de molens groter zijn dan is ingetekend. Dus waarom met twee maten meten?</p>	<p>Zie het antwoord hierboven.</p>
<p>Er wordt steeds gesproken over de afstand van de bebouwde kom met de molens, maar wordt er voldoende rekening gehouden met de bewoners die in het 'molengebied' wonen?</p>	<p>Ja. In het concept VKA wordt uitgegaan van een streven naar 45 dB Lden en een grenswaarde van 47 dB Lden. Dit geldt voor alle woningen, maar doordat minimaal 1 km afstand tot woonkernen wordt aangehouden, wordt een maximale belasting van 42 dB Lden bereikt in de woonkernen.</p> <p>Daarnaast zullen bewoners in de polder minimaal een deel van de lasten moeten krijgen, aangezien zij de lasten dragen. Dit is onderdeel van het de uitgangspunten voor financiële participatie: eerlijke verdeling van lasten en lusten.</p>
<p>Er zijn nieuwe studies gaande die dit jaar, of medio 2025 ingevoerd zullen worden; zoals bijvoorbeeld een grotere afstandsnorm. Waarom wachten jullie dit niet af, heel dom. Nieuwe inzichten moeten altijd meegenomen worden. Men kan leren van de recente geschiedenis.</p>	<p>Gelet op de klimaatopgave en onze eigen gemeentelijke ambities om klimaatneutraal te worden in 2045 ('s-Hertogenbosch) respectievelijk 2050 (Oss), is afwachten niet wenselijk. Met het concept VKA Duurzame Polder wordt reeds geanticipeerd op de nieuwe geluidsnormen van een standaardwaarde van 45 dB Lden en een grenswaarde van 47 dB Lden. Daarnaast wordt door de</p>

	<p>besluiten van de raden om minimaal 1 en 2 km afstand tot de bebouwde kom te houden een maximale geluidsbelasting van 42 dB in omliggende kernen bereikt. Het is daarnaast ook niet zeker of de conceptnormen inderdaad in werking treden op 1 juli 2025, en of ze in stand blijven of dat deze nog gewijzigd worden.</p>
<p>Daarnaast ook teleurstellend dat er voor mensen in de polder andere geluidsnormen gelden.</p>	<p>Dat is niet het geval, voor alle woningen geldt de streefwaarde van 45 dB Lden en de grenswaarde van 47 dB Lden. Echter, doordat een minimale afstand van 1 km tot woonkernen wordt aangehouden, wordt een maximale geluidsbelasting van 42 dB Lden bereikt in de woonkernen.</p>
<p>Daarnaast is de vraag legitiem waarom huizen buiten de bebouwde kom wel binnen de 2 km mogen liggen. Hebben deze minder rechten?</p>	<p>Zie het antwoord hierboven.</p>
<p>Door een verschil te maken tussen geluidsnormen en afstandsnormen in het poldergebied t.o.v. omliggende woonkernen krijg je te maken met een vorm van discriminatie, alsof de mensen in het poldergebied van minder belang zijn! De afstand van twee kilometer is daarom milieutechnisch als juridisch niet goed. De nieuwe geluidsnormen gaan van kracht wanneer vergunning verleend moet worden, houd daarom nu daar rekening mee om problemen te voorkomen.</p>	<p>Zie het antwoord hierboven wat betreft het vermeende verschil in verschillende geluidsnormen. Wat betreft de afstandsnormen, verwijzen we naar het kopje "Afstandsnormen 1 / 2 km". Wat betreft de geluidsnormen verwijzen we ook naar het kopje "Geluid".</p>
<p>Polder zijn van minder belang t.o.v. bewoners woonkernen (onderscheid geluidsnormen).</p>	<p>Zie het antwoord hierboven.</p>
<p>Als aan de RES-opgave (GWh) voldaan moet worden is het nodig om meer molens te plaatsen en zou het gebied voller geplaatst moeten worden. Daarvoor zou dan de bebouwing</p>	<p>Voor Oss is het uitgangspunt een maximale energieopwek van 0,514 PJ. De voorbeeldopstellingen bij het voorkeursalternatief gaan uit van het grootste type turbine. Bij minder grote turbines zal het aantal</p>

<p>(rij tussen de drie onderste en zes bovenste molens) moeten verdwijnen. Is het met de onzekere waarde van verstoring van de smienten en ganzen dan wel verstandig daarop in te zetten (uitkopen bewoning) Als we niet aan de opgave willen voldoen is dit een mooie combinatie maar dan moet er ergens anders ruimte worden gevonden.... Voor solitaire molens. Is dat dan zo mooi en efficiënt?</p>	<p>waarschijnlijk moeten toenemen om de energiedoelstelling te kunnen behalen.</p>
<p>Waarom het huidige ganzen en smientengebied niet verplaatsen. Er wordt genoemd het huidige gebied 'volledig behouden', dat lukt toch niet. Als je logisch nadenkt wordt dit gebied ten alle tijde verstoord. Die logica heeft zelfs een klein kind.</p>	<p>Indien het ganzen -en smientengebied verstoord wordt, dient voor dat deel een ander gebied te worden aangewezen ter compensatie.</p>
<p>De ganzen in de Groote Wielen en moerasplas dan?</p>	<p>Op die plek ligt geen provinciaal aangewezen ganzen -en smientengebied, en bovendien valt dit buiten het plangebied van dit project. De afstand van het concept VKA ligt op minimaal 1 km afstand van dit gebied.</p>
<p>Waarom wordt het ganzen en zwanengebied rond de Groote Wielen niet vrijgehouden! Op de plas en de diverse moerassen van de Groote Wielen zijn grote groepen Canadese ganzen en zwanen, zijn die niet belangrijk?</p>	<p>Zie het antwoord hierboven.</p>
<p>Waarom wel zoveel aandacht voor vogels, terwijl het maar de vraag is of ze toch niet verstoord worden? De belangen van bewoners in de polder en omwonenden zijn minstens zo belangrijk en daar lijkt minder rekening mee te worden gehouden.</p>	<p>We dienen met elk belang zo goed mogelijk rekening te houden, dus ook met het belang van natuur. Bovendien dienen we ons te houden aan de vereisten voor natuur conform de Omgevingswet.</p>
<p>Waarom laten we nu steeds vogels prevaleren boven de energie transitie behoeftes. Vogels</p>	<p>In het concept VKA is een zorgvuldige afweging gemaakt om beide belangen te respecteren.</p>

vinden heel snel hun eigen weg blijkt uit een heleboel studies die nooit worden aangehaald.	Recente literatuurstudies zijn meegenomen in de Plan-MER.
Je kunt het gebied voor smienten en ganzen wel behouden, maar er staan windmolens binnen 800 meter, wat heeft dat voor effect op de vogels? Wat zeggen natuur- en milieuorganisaties hierover?	In par. 7.3 van de Plan-MER zijn de te verwachte effecten op natuur beschouwd en onderzocht. De opmerkingen van natuurorganisaties zijn te lezen in de verslagen van de verschillende ateliers. Deze verslagen zijn beschikbaar op www.duurzamepolder.nl Ook heeft natuurorganisatie IVN naar beide gemeenteraden brieven gestuurd in het kader van de bespreking van het concept VKA in de raden. In het aanvullende natuuronderzoek dat bij het Ontwerp Programma wordt verwerkt, wordt hier nader op ingegaan.
Kan het verplaatst worden?	Ja. De provincie heeft de bevoegdheid om (een deel van) het ganzen -en smientengebied op een andere locatie aan te wijzen.
Daarnaast niet juist. Als smienten beschermd moeten worden, dan geldt dat langs hele Hertogswetering. Op het westelijke deel (tussen Grintweg en Kerkdijk barst het van de smienten.	De provincie heeft in haar verordening een duidelijk afgebakend gebied aangewezen waar ganzen en smienten beschermd zijn. Dat gebied houden wij aan.
Er breekt wel eens een vleugel af	De mogelijke effecten op het gebied van externe veiligheid zijn onderzocht in de Plan-MER.
Is ver boven de veiligheidsnormen	De mogelijke effecten op het gebied van externe veiligheid zijn onderzocht in de Plan-MER. Er zal bij vergunningverlening vanzelfsprekend moeten worden voldaan aan de geldende normen.

<p>Externe veiligheid wordt genegeerd, ondanks de enorme hoogte van de windmolens die gevolgen heeft voor de veiligheid van omliggende woningen. Het is daarbij van groot belang op te merken dat de werpafstand van de wieken, als integraal onderdeel van externe veiligheid, nog niet is meegenomen in de beoordeling. De toename van de werpafstand als gevolg van de hoogte van de windmolens brengt potentiële risico's met zich mee voor de veiligheid van zowel de directe omgeving als het gebied eromheen. Een grondige evaluatie van deze werpafstand en 'e bijbehorende mogelijke gevolgen is cruciaal voor een volledig begrip van de externe veiligheidssituatie.</p>	<p>De mogelijke effecten op het gebied van externe veiligheid zijn onderzocht in de Plan-MER (zie hoofdstuk 7.4). Hierbij is ook de werpafstand van de wieken meegenomen.</p>
<p>Dat lijkt een goed initiatief, maar zou graag vanuit het natuurperspectief willen weten of ganzen en smienten zich graag bevinden tussen de windturbines. Ze kunnen dan naar vanuit 1 richting hun gebied in- en uitvliegen.</p>	<p>Ganzen en smienten zullen zich minder snel in gebieden begeven waarin deze verstoord worden. Op basis van literatuuronderzoek is vastgesteld dat vogels verstoord worden door windturbines door aanvaringslachtoffers, habitatverlies (fysiek of door verstoring door licht, geluid en/of trillingen) en barrière werking. Op basis van de beschikbare radarbeelden zijn de meeste vliegbewegingen vanuit het plangebied naar het noorden. Door een eventueel nieuw ganzen- en smientengebied aan de noordzijde te situeren of aan de noordzijde van het bestaande gebied geen windturbines te plaatsen blijft deze vliegverbinding vrij van obstakels. Door de aanwezigheid van obstakels (windturbines) zullen de vogels de andere windrichtingen naar verwachting gaan vermijden. (Voor de inhoudelijke onderbouwing verwijzen we naar het aanvullend ecologisch onderzoek bij de Plan-MER).</p>

<p>Belangrijk, afhankelijk van de kans dat ze (ganzen en smienten) toch vertrekken. We moeten goed voor onze biodiversiteit zorgen. Bovendien is het een kwestie van compenseren. Zo goed mogelijk rekening ermee houden, maar ook winst halen uit de windmolens. Het lijkt me wel goed om zicht te hebben op de kans dat ze er toch zouden vertrekken. Wellicht vanuit andere projecten in het land/elders? Als de kans bijvoorbeeld 70% is dat ze toch weggaan, lijkt het me verstandig om andere belangen zwaarder te laten wegen</p>	<p>Zie het antwoord hierboven en de beantwoording onder het kopje Natuur.</p>
<p>Positief. Denkt u ook aan de ondergrondse dieren, de vissen etc.?</p>	<p>In par. 7.3 van de Plan-MER zijn de te verwachte effecten op natuur beschouwd en onderzocht.</p>
<p>Het verkleinen van bestaande natuurgebieden zorgt voor verdere verschraling. Bovendien mag er bij natuur met bouwen geen stikstof worden uitgestoten. Hoe is de zware betonnen fundering van de windmolens dat te verklaren.</p>	<p>In par. 7.3.1 van de Plan-MER zijn de te verwachte stikstofeffecten op natuur beschouwd en onderzocht.</p>
<p>Dat lijkt mij een goede keuzen. Een doelstelling “zoveel mogelijk behouden” betekent ook zoveel mogelijk behouden. Zou er nog een andere keuze zijn vraag ik mij af?</p>	<p>De keuze die is gepresenteerd, betreft het volledig behouden van het huidige ganzen -en smientengebied, of het deels behouden van het huidige gebied, en deels te compenseren /te verplaatsen van het gebied.</p>
<p>Vaak wordt alleen gedacht aan vogels in de lucht, maar kleinere amfibieën en grondieren ondervinden schade door geluid, trillingen en schaduwoverlast. De conclusie dat de soorten in de Hertogswetering/Hoefgraaf niet gevoelig zijn voor de verstoring van het windpark is onterecht.</p>	<p>Deze conclusie is niet zo gesteld. We verwijzen naar het kopje Natuur.</p>

<p>Oneigenlijke keuzes. Waarom wel een alternatief presenteren dat tegemoetkomt aan behoud van natuur en niet een alternatief dat tegemoet komt aan gezondheid van inwoners?!</p>	<p>Onder 'gezondheid' kan een breed scala aan aspecten worden verstaan. Met de afstandsnormen van 1 en 2 km die door beide raden is ingesteld, wordt via een generieke afstandsnorm in het concept VKA al rekening gehouden met gezondheid.</p>
<p>In hoeverre weten de ganzen en/of smienten dat ze enkel via de Noordzijde het bestaande gebied kunnen aanvliegen?</p>	<p>Op basis van de beschikbare radarbeelden zijn de meeste vliegbewegingen vanuit het plangebied naar het noorden. Door een eventueel nieuw ganzen- en smientengebied aan de noordzijde te situeren of aan de noordzijde van het bestaande gebied geen windturbines te plaatsen blijft deze vliegverbinding vrij van obstakels. Door de aanwezigheid van obstakels (windturbines) zullen de vogels de andere windrichtingen naar verwachting gaan vermijden. (Voor de inhoudelijke onderbouwing verwijzen we naar het aanvullend ecologisch onderzoek bij de Plan-MER, Bijlage VII).</p>
<p>Wat is daarvoor de onderbouwing? Als daar wel mogelijkheden liggen benut die dan.</p>	<p>We verwijzen naar paragraaf 5.2, p.53 van de ontwerptoelichting op het concept VKA, naar het kopje "Behoud van ganzen en smientengebied en ontzien NNB".</p>
<p>Hoeven weidevogels niet beschermd te worden? Overal waar molens ingetekend worden zal er versterking zijn.</p>	<p>In het concept VKA wordt juist rekening gehouden met de aanwezigheid van weidevogels. We verwijzen naar paragraaf 3.4 en 5.2 van de ontwerptoelichting op het concept VKA.</p>
<p>Het hele gebied is de enige plek voor weidevogels in de provincie Brabant. Dit hebben we al tientallen keren gemeld. Neem die bestaande onderzoeken van eens serieus i.p.v. telkens weer opnieuw door adviseurs vast laten stellen dat het effect nog onderzocht dient te worden.</p>	<p>Zie het antwoord hierboven en de beantwoording onder het kopje Natuur.</p>

Het Bossche gedeelte is ook een florerend weidevogelgebied. Dus men kan beter bekijken waar de molens kunnen komen staan zonder dat ze te veel nadelige invloed hebben op de bestaande vogelsoorten dan dat men een kant helemaal vrij houdt	Zie het antwoord hierboven.
Er is jaren geïnvesteerd in een (weide)vogelgebied, er zijn door de overheid heel veel subsidies gegeven om dit te realiseren. Door de komst van al deze molens zal dit verloren gaan. Denk alleen al aan de bouw van de molens...	Zie het antwoord hierboven.
Het gebied is door de provincie aangemerkt als weidevogelgebied. Belangrijk is hierbij dat open ruimtes behouden blijven voor weidevogels. Het voorgestelde initiatief gaat echter volledig voorbij aan het doel en de functie van het gebied.	Dat is onjuist, de provincie heeft geen weidevogelgebieden in haar verordening aangewezen. Wel heeft zij subsidie verstrekt voor aanleg/beheer van de gebieden. Zie verder het antwoord hierboven.
Niet goed, denk ook hier in kansen en probeer te verbeteren. Kijk naar Deil met 4 turbines in GNN en een verbeterde vogelstand	Dat project is inderdaad bekend, dank voor de suggestie.

› **Voorbeeld Zwerm**

Als u over de gemeente Oss schrijft betreft dat dan ook de omliggende dorpen?	Ja. De gemeente Oss gaat over Oss en alle kernen en dorpen die binnen de gemeentegrenzen aanwezig zijn. In Duurzame Polder richten wij ons op het gebied ten westen van de stad Oss.
Leuk verhaal, maar waar is het beeld, de visualisatie?	De visualisaties zijn beschikbaar door op de kaart van het gebied te klikken op het gezichtspunt naar keuze. In de ontwerpverlichting op het concept VKA zijn zij afgebeeld op p. 48 t/m 51.

Moeilijk te bepalen vanuit lucht-tekening. Perspectieftekening vanuit verschillende punten zou m.i. informatiever zijn.	Zie het antwoord hierboven.
Onduidelijk wat het effect is op Heeseind. Er mist een duidelijk 3D overzicht met wat de toekomstige situatie zal zijn.	In de ontwerptoelichting op het concept VKA is ervoor gekozen om vanaf 4 punten rondom de polder het beeld te schetsen.
Is er ook een 3D of andere animatie beschikbaar. Dit lijkt een duidelijker beeld te geven	Zie het antwoord hierboven.
Zelfde geldt voor Den Bosch: niet meten met twee maten, dat slaat helemaal nergens op. En leuk hoor, inzicht krijgen in hoe het er straks uitziet vanuit Geffen of Den Bosch. En hoe ziet dit eruit vanaf Nuland? Kruisstraat? Lekker beperkt informatie verstrekken.	Zie het antwoord hierboven.
Ik vind het belangrijk dat ze ook 2 km van Nuland/Heeseind staan maar daar wordt niet 1 keer over gesproken. Ook het zicht vanaf Heeseind wordt totaal niet in kaart gebracht terwijl we er wel heel kort bij zitten.	Zie het antwoord hierboven. Zie verder de beantwoording onder het kopje 'Verskil tussen de afstandsnormen 1 en 2 km'.
Zijn er inmiddels geen betere turbines te vinden?	Het plan- MER werkt met turbines die nu veel worden gebouwd als referentie. Bij realisatie kunnen initiatiefnemers een turbine kiezen die moet passen binnen de bandbreedte van de referentie-typen en de milieueffecten ervan.
Niet voldoen aan de 2 km afstand tot de bebouwde kom van Oss lijkt mij een afbreukrisico ten aanzien van de 'meer dan de 'RES'-doelstelling.	De 'meer dan RES' opgave geldt voor het grondgebied van 's-Hertogenbosch, niet voor Oss.
Ik vind het vooral scheef dat totaalopbrengst van alle zonnepanelen in gemeente niet meegenomen wordt in de berekening. Als deze	De opbrengst van zonnepanelen zijn meegenomen in de berekeningen van de opgaven. Daarnaast heeft de

ook meegenomen worden, ook particulieren kunnen zowel Oss als Den Bosch met minder molens uit de voeten.	gemeente 's-Hertogenbosch een opgave om 'meer dan de RES-opgave' te doen.
Er staan inmiddels meer dan voldoende windmolens in ons land. De urgentie is er dus niet meer, dit is puur en alleen te doen voor de windboeren en initiatiefnemers om er financieel beter van te worden	Er is nog steeds een urgentie voor de opwek van duurzame energie. We verwijzen verder naar de algemene beantwoording.
Door de komst van steeds meer zonnepanelen op de daken van huizenbezitters, steeds meer opslagcapaciteit voor energie enz., is er steeds minder behoefte aan dit soort windenergie	Zie het antwoord hierboven.
Westelijk of Oostelijk deel van het gebied ???	De Duurzame Polder ligt tussen Oss en 's-Hertogenbosch, dus westelijk van Oss en oostelijk van 's-Hertogenbosch.

› **Voorbeeld Grid**

Wat betekent 3db mitigatie???	Met 3 dB mitigatie bedoelen we dat het geluid van een turbine met 3 decibel kan worden verlaagd om te voldoen aan de geluidsnorm en om overlast te voorkomen. Dat kan bijvoorbeeld door het instellen van een 'sound mode' bij de turbine. De windturbine draait dan op een verlaagd toerental, waardoor het geluid afneemt. Een andere mogelijkheid is om de turbine een bepaalde periode niet te laten draaien. Dit heeft echter ook consequenties voor de energieproductie. Het is aan de initiatiefnemers om aan te tonen hoe er aan de geluidsnormen wordt voldaan.
-------------------------------	--

Ik ben benieuwd naar de reeds opgedane praktijkervaringen van omwonenden tijdens alle projectrealisatiefasen van een dergelijk windturbineproject met deze aantallen en hoogtes?	Het projectteam heeft vorig jaar tweemaal een excursie georganiseerd naar gerealiseerde windparken (Deil en Nederweert). Zie verslagen: Windexcursie naar Windpark Deil De Duurzame Polder en Succesvolle windexcursie naar Ospeldijk De Duurzame Polder
wordt gerekend met milieuschade op termijn door gebruikte materialen;	We verwijzen met name naar hoofdstuk 8 van de Plan-MER.
zijn er ivm vogeltrek ook perioden van pauze?	Windturbines kunnen worden stilgezet bij het naderen van vogels. Dit is onderdeel van mogelijke mitigerende maatregelen die in de vergunningsfase aan bod komen.
Overheersende westelijke windrichting maakt dat-1 - 2 km afstand tot de bebouwde kom te gering is. Dit zal geheid tot geluidsoverlast zorgen. Wat voor effect heeft de windrichting op het aantal dB	Dit effect is meegenomen in de geluidsberekeningen die opgenomen zijn in de Plan-MER en later in de geluidsberekeningen van de omgevingsvergunningaanvraag. De geluidsberekeningen worden uitgevoerd conform de geldende rekensystematiek.
wat zijn de effecten van geluid op zo windmolens die zo dicht bij elkaar staan	Dit is onderdeel van de geluidsberekeningen die opgenomen zijn in de Plan-MER.
Er zijn geen straten benoemd, dus het is niet duidelijk waar ze komen.	Er is een kaartje opgenomen op de website www.duurzamepolder.nl , waarop straatnamen zichtbaar zijn. Een kaartje is aan het eind van deze notitie opgenomen. De exacte positie van de windturbines is op dit moment ook niet bekend. Het VKA geeft de plaatsingszones aan.
Ik zie geen straat namen. Kan geen keuze maken.	Zie het antwoord hierboven.
Een duidelijk kaartje wat een gepruts. Zet er gewoon neer waar ze gepland staan! 'Zo'n	Zie het antwoord hierboven.

schetsje is veel te veel onder de maat voor zo'n ingrijpende toevoegingen in de polder.	
Weet ik niet. Graag een grotere overzichtskaart	Zie het antwoord hierboven.
Is goed maar waarom 8 stuks??	De voorbeeldopstellingen laten het mogelijke aantal zien. Er is door gemeente Oss geen maximaal of minimaal aantal turbines vastgesteld, maar een maximale (jaarlijkse) opwek van 0,514 PJ.
Het aantal turbines is te hoog. We hebben er maar 6 nodig dus waarom 8 intekenen?!	Zie het antwoord hierboven.
maar nu worden de windmolens ook nog eens voor het meren deel in die zone dicht bij Den Bosch gezet. waarom gewoon niet beter verdelen	Dit heeft te maken met de energie-opgave die elke gemeente heeft: 16 windturbines en meer dan de RES-opgave voor 's-Hertogenbosch, en 0,514 PJ voor de gemeente Oss.
Absoluut geen goede opstelling, waarom wordt de Hertogswetering niet aangehouden als zuidergrens, wederom veel te dichtbij de Kruisstraat	Zie het antwoord hierboven.

› **2 km tot bebouwde kom Oss**

Is dit echt genoeg om absoluut geen overlast te heb ben?	Afhankelijk van het type turbine wordt een geluidsniveau van maximaal 47 dB Lden aan de gevel van een woning bereikt bij een afstand van ongeveer 360 tot 520 meter van de woning (zonder mitigatie). 2 km afstand tot de dorpen en de stad betekent ongeveer 4 tot 5 keer zoveel afstand en zorgt voor minder geluid voor de woningen in de bebouwde kom. Op welke afstand mensen een turbine horen en daar hinder van ondervinden verschilt per persoon.
--	---

<p>Niet belangrijk. Het gaan over de energieopgave die we met elkaar te verzorgen hebben. Waarom moeten de mensen tussen de windmolens veel meer last ervaren. Oneerlijke concurrentie.</p>	<p>De bewoners in de polder kunnen naar verwachting meer hinder van de turbines ondervinden dan bewoners in de woonkernen. Bij vergunningverlening wordt getoetst aan een evenwichtige toedeling van functies aan locaties en aanvaardbaar woon -en leefklimaat voor deze woningen.</p> <p>Uitgangspunt voor de financiële participatie is dan ook dat zij moeten kunnen profiteren ('de lusten'), aangezien zij de meeste lasten dragen.</p>
<p>Waarom wordt er alleen gekeken naar nieuwe inzichten op het vlak van ecologie, zou ook zeker kijken naar nieuwe inzichten op het vlak van welzijn behoefte bewoners gewestelijke rand Oss</p>	<p>We volgen alle ontwikkelingen op de voet, waaronder nieuwe inzichten op het gebied van bijvoorbeeld gezondheid.</p>

2.2. Deel 2: Ontwikkelkansen

› **Ontwikkelkans I: Landschap en cultuurhistorie**

<p>Ik ben er te weinig bekend mee om dat te beoordelen. Het is goed dat deze aspecten worden meegenomen. Eigenlijk is dit iets wat zonder windmolens ook belangrijk is. Is er meer budget beschikbaar hiervoor dankzij de windmolens?</p>	<p>Ja, toekomstige initiatiefnemers zullen moeten bijdragen aan de gebiedsontwikkeling. Zie het antwoord onder het kopje "Gebiedsontwikkeling en windturbines". Ze worden ook verplicht gesteld een bijdrage te storten in een omgevingsfonds, afhankelijk van de energieopbrengst. Dat kan voor diverse doelen worden ingezet.</p>
<p>Wat gebeurt er met de lelijke hoogspanningsmasten vanaf Groote Wielen tot aan beoogd gebied waar windmolens komen? Ik mis hoe de opgewekte stroom wordt</p>	<p>Gesprekken over de plaats van de aansluiting en onderstation(s) is onderwerp van gesprek met energienetbeheerders. De daadwerkelijke aansluiting van het windpark wordt geregeld bij de realisatie.</p>

afgevoerd en waar de transformatoren en verdere utiliteitsgebouwen komen te staan.	De bestaande hoogspanningslijnen zijn geen onderdeel van dit project, zie ook het antwoord hieronder.
Hoogspanningskabel zou ondergronds gaan.	De bestaande hoogspanningslijnen zijn geen onderdeel van dit project. Er loopt inderdaad een traject voor het ondergronds brengen van de hoogspanningslijn voor het bebouwd gebied. Voor het deel in de polder zal deze bovengronds blijven.
is wel erg dicht tegen de hoogspanningsleiding aan zo die vier molens. Kunnen deze molens niet beter ten noorden van de Gewandeweg geplaatst worden?!	In het concept VKA is rekening gehouden met de wettelijk benodigde afstand tot de hoogspanningslijn.
Daarnaast is het de vraag of het plaatsen van windmolens direct langs een hoogspanningslijn verantwoord is i.v.m. de huidige oorlog in Europa. Is eenvoudig doelwit om mogelijk vitale infrastructuur geheel plat te leggen.	Zie het antwoord hierboven. Verder is dit een principiële vraag die u aan de rijksoverheid kunt stellen.
Misschien handig om een kompas in te tekenen zodat ik kan zien wat het zuid-oostelijk deel is.	Goede suggestie, we gaan dit toevoegen in de volgende versie.
Wie gaat na 25 jaar de funderingen en de kabels opruimen?	Sloop en afvoer na de gebruiksfase zullen onderdeel zijn van de vergunningsvoorwaarden aan de initiatiefnemers. Zij zullen daarvoor moeten zorgen.
Het windpark beperkt omliggende bedrijven in hun ontwikkelingsmogelijkheden. Een voorbeeld is een nabijgelegen veehouderij die graag een kinderdagverblijf wil uitbreiden. Vanwege slagschaduw, trillingen en geluidsoverlast, en met name vanwege veiligheidsaspecten, wordt het kinderdagverblijf belemmerd	Er wordt rekening gehouden met bestaande bedrijven. Wij nemen aan dat u doelt op het kinderdagverblijf ten westen van de Grintweg. Dit kinderdagverblijf ligt op meer dan 600 meter afstand van het VKA-gebied. Door die afstand wordt het bedrijf naar verwachting niet belemmerd in de ontwikkelingsmogelijkheden.

Zijn grote landbouwpercelen en behoud van de kleinschalige verkaveling en slotenstructuur te combineren?	Beide typen landschappen zijn onderdeel van het integrale ontwikkelingsbeeld. De meer grootschalige kavels zijn met name aanwezig in het centrale deel van de polder. De meer kleinschalige structuur is te vinden en ook beoogd in de randen van de polder. Dit wordt opgenomen in het Ontwerp Programma.
Ik mis de onderbouwing om de molens niet meer noordelijk te plaatsen.	We verwijzen primair naar de ontwerptoelichting op het concept VKA, in het bijzonder naar paragraaf 5.1. In die paragraaf is gemotiveerd waarom de gekozen locatie van het VKA, in het meer zuidelijk deel van de polder, het meest passend is. Daarnaast dienen beide gemeenten te voorzien in de gestelde opgaven voor duurzame windenergie op hun eigen grondgebied, wat invloed heeft op de positie van het VKA.
De polder is heel groot, en de molens zijn heel geconcentreerd in een gebiedje geplaatst die het dichtst op dorpskernen en woningen met de meeste inwoners geplaatst. Dit ziet er heel onlogisch uit en tegelijkertijd lijkt de impact op burgers en de natuur in dit gebied groot.	Zie het antwoord hierboven.
Kies voor een samenhangend veld	Zie het antwoord hierboven.
Op deze manier vrees ik voor een te grote aantasting van de gebiedskenmerken en kwaliteiten. Het uitbreidingsgebied komt mijns inziens te dicht bij de Maas en zijn uiterwaarden en binnendijkse natuurgebieden.	Zie het antwoord hierboven.
Deze hoeveelheid is genoeg zonder uitbreiding. Waar is het einde straks? Nog een cluster erbij?	Zie het antwoord hierboven.
Ik zie het enkel als financiële kwestie. De molens moeten beter verspreid worden over het gebied van de gehele gemeente Oss	Zie het antwoord hierboven.

Wanneer de uitgangspunten van de twee gemeenten (met verschillende initiatiefnemers) zo verschillend zijn, dan vind ik dat onvoldoende uitgelegd wordt hoe dit kan leiden tot een 'landschappelijk aanvaardbaar plan', zeker ook voor de langere termijn.	Zie het antwoord hierboven.
In het begin van dit document is aangegeven dat o.a. waterwegen natuurlijk grenzen zijn van het plaatsingsgebied van de windmolens. De vier zuidelijk geplaatste windmolens gaan over deze grens heen en dienen ten noorden van de waterweg geplaatst te worden. Dan staan de molens van Den Bosch geclusterd binnen de waterwegen.	Zie het antwoord hierboven.
Wie bepaalt wat landschappelijk aanvaardbaar is?	Zie het antwoord hierboven. Daarnaast wordt dit afgewogen door de gemeenten.
Een landschappelijk aanvaardbaar plan voor wie?	Zie het antwoord hierboven. Daarnaast wordt dit afgewogen door de gemeenten.
Waarom de molens niet veel verder naar het noorden of minimaal naar het centrum van de polder gesitueerd...om zo de overlast (zicht en geluid) zoveel mogelijk te beperken!	Zie het antwoord hierboven.
(1) Een energielandschap kan ook samengaan met een natuurlandschap, juist in de laagste delen van de kommen. Het in stand houden van het agrarisch landgebruik als leidend uitgangspunt is niet benoemd, bevraagd en onderzocht. Terwijl de molens samen aanzienlijk meer (> 10 keer, wellicht 20 keer als ik snel reken) economische omzet realiseren dat de huidige, eindige intensieve veehouderij. (2) Er staat niets over de afstand tot waar de molens bij dag en bij nacht nog zichtbaar	In de Duurzame Polder zullen deze verschillende waarden (energie, landbouw, natuur) inderdaad samen worden ontwikkeld. Het in stand houden van het agrarisch gebruik is als belangrijk uitgangspunt in het VKA benoemd, en met diverse partijen in de omgeving overlegd. De windturbines zullen op grote afstand zichtbaar zijn. Daar is geen wettelijke regel voor.

<p>mogen zijn. Terwijl dat het dominante effect is van grote molens. De rotorhoogte (met nachtlucht) is respectievelijk 40 en 50 km afstand nog zichtbaar.</p>	
<p>Nee ik mis niks ik vind het wel veel aandacht ten opzichte van de uitvoeringsagenda westelijke polder van de gemeente Oss</p>	<p>We zijn in de gebiedsontwikkeling onder andere uitgegaan van bestaand beleid. Daaronder valt ook de uitvoeringsagenda westelijke polder in de gemeente Oss.</p>
<p>Waarom hoor ik niets over de belangen van de bewoners!!!!!!!!!!!!</p>	<p>Bij de politieke randvoorwaarden, afweging van de alternatieven en de keuze voor het voorkeursalternatief, zijn de belangen van de bewoners meegenomen. We verwijzen onder meer naar pagina 52 van de ontwerp-toelichting op het concept VKA (Leidende principes).</p> <p>Ook is de afgelopen jaren in het project een zorgvuldig participatieproces doorlopen, waarbij bewoners op diverse momenten opmerkingen hebben kunnen geven en konden meedenken. Deze input is verwerkt tijdens het ontwerp onderzoek en meegewogen bij het concept voorkeursalternatief.</p>
<p>Hoe gaat het toegangswegennetwerk, onder andere ten behoeve van onderhoud van de windturbines, eruit zien?</p>	<p>Dat kan pas bepaald worden in de volgende fase van het project, te weten bij de vergunningverlening, als de definitieve plaats van de turbines duidelijk is.</p>
<p>Welke historie?</p>	<p>Het verhaal van de Beerse Overlaat en de agrarische ontwikkeling van het gebied zijn zeer bepalend geweest voor de ontwikkeling van dit gebied en de aanliggende kernen. Juist hier zijn kleigrondenaanwezig, die geschikt zijn voor de veehouderij. Lang werden deze gronden gebruikt door agrariërs, die juist op het zand of op de oeverwal gevestigd waren.</p> <p>In het Ontwerp Programma Duurzame Polder wordt dit uitgebreider beschreven en wordt aangegeven op welke</p>

	<p>manier bij ontwikkelingen ingespeeld kan worden op deze cultuurhistorische waarden.</p> <p>Denk hierbij aan bijvoorbeeld waterloopkundige werken, bebouwing, agrarische inrichting (zoals eendekooien en verkaveling), natuur en de Zuiderwaterline met o.a. Fort Luttereind.</p>
<p>Wat wordt er gedaan aan de grondwaarde reducering tav deze nieuwe plannen, Worden grondeigenaren uitgekocht?</p>	<p>Eigenaren die onderdeel zijn van een initiatief delen mee in de energieopbrengst of krijgen vergoeding voor het beschikbaar stellen van grond. De hoogte en wijze waarop directe bewoners die zich niet aansluiten bij een initiatief, financieel gecompenseerd worden, moet worden afgesproken met toekomstige initiatiefnemers. Daarnaast hebben deze bewoners altijd het recht om een verzoek om planschade (onderdeel van regeling nadeelcompensatie onder Omgevingswet) in te dienen.</p>
<p>ja. eendekooi(relict) 't Wild staat niet op de kaart.</p>	<p>Alle bekende eendekooien zijn in de Plan-MER meegenomen in de beoordeling van de effecten op natuur, cultuurhistorie en landschap.</p>
<p>Bewegen en spelen is niet meegenomen. Graag aan de rand van de grote wielen hagen, paden en plukjes bos tussen de weilanden om te spelen en struinen en te wandelen naar de maas.</p>	<p>Dat is een goede suggestie waarvan we zullen kijken hoe we dit in het Ontwerp Programma verwerken.</p>
<p>Nee. Het nieuwe natuurgebied bij de Grote Wielen, het Moeras, wordt niet in het plan meegenomen.</p>	<p>Dit natuurgebied valt buiten het plangebied van de Duurzame Polder.</p>
<p>Nu kan ik vanuit Geffen de kerken in Lithoijen en Lith zien en zij kunnen ons zien. Dat is straks niet meer mogelijk. Om de windmolens niet als vijandelijke sta-in-de-weg te beschouwen, zou er een nieuw soort windmolendorp moeten</p>	<p>Dat is een goede suggestie waarvan we zullen kijken hoe we dit in het Ontwerp Programma verwerken. Indien inwoners aanvullende suggesties willen doen, ontvangen wij deze graag.</p>

<p>komen. Er moet daar ook iets leuks te beleven zijn. Minimaal moet er een beheerder/aanspreekpunt zijn. Voor ons is de Lithse polder één geheel, en niet van de steden Den Bosch of Oss.</p>	
<p>Ik zou liever afspraken maken over de afwerking van de nutsvoorzieningen en betonvoeten + verhardingswegen naar de turbines. Die afwerking is veel belangrijker om het zicht te verminderen. Is er niet in de raad een bosrand beloofd door Rosmalens belang? Die toezegging is niet verwerkt.</p>	<p>In het Bestuursakkoord van 's-Hertogenbosch is afgesproken een klimaatbos te realiseren; in het concept VKA is dit vertaald naar een klimaatlandschap voor deelgebied Stadsrand Den Bosch. Zaken als de afwerking van nutsvoorzieningen zijn onderdeel van ontwerpprincipe 'zorgvuldige inpassing en vormgeving van turbines'. Dit staat verder beschreven op p.43 van de ontwerpverlichting op het concept VKA.</p>
<p>Ook aandacht geven aan fort Blauwe sluis</p>	<p>Dat is een goede suggestie. We zullen hier aandacht aan geven in het Ontwerp Programma.</p>
<p>Het lijkt me ook belangrijk aan te tonen hoe belangrijk de molens zijn in onze huidige cultuur. bv met een informatiebord of live kWh-teller bij de meest toegankelijke molen (=dichtst bij fietspad/bankje) over uitgespaarde kolen, geld, of hoeveel huizen in Oss/rosmalen van stroom worden voorzien.</p>	<p>Dat is een goede suggestie waarvan we zullen kijken hoe we dit in het Ontwerp Programma verwerken.</p>
<p>Meer groen aanplanten. Ook in heggen; het heggenlandschap terugbrengen. Goed voor vogels en andere dieren.</p>	<p>Het aanbrengen van struweel en andere kleinschalige landschapselementen is onderdeel van de beschreven gebiedsontwikkeling, met name aan de stadsranden en op de overgang van klei naar zand.</p>
<p>Voor de openheid zijn zo hoog mogelijke windmolens juist goed. Groen structuren verbeteren is wel een goed idee, maar maak het concreter en borg dat het er ook daadwerkelijk komt zoals nieuwe hoogstam boomgaarden, hagen en knotwilgen. Dat is</p>	<p>De aanwezigheid en het belang van eendekooien is o.a. beschreven in deelgebied De Weide van de ontwerpverlichting VKA. In het plan MER is het belang van eendekooien voor landschap, natuur en cultuurhistorie meegewogen. Eisen uit de Omgevingswet voor eendekooien moeten worden gevolgd.</p>

zichtbaar in het gebied. Verwijzingen naar Beerse Overlaat en Zuiderwaterlinie zijn vergezocht en alleen voor de kenners interessant. Eendenkooien worden gemist. Hoe kunnen de ze worden versterkt?	
Welk belang is er afgewogen? Cultuurlandschap bestaat straks niet meer.	We zijn dit niet met u eens. We verwijzen naar de afwegingen over cultuurhistorie in de ontwerptoelichting op het concept VKA. We geven cultuurhistorische elementen en belangen dus een plek in dit project. Verder verwijzen we u naar het kopje 'Belangenafweging' in de algemene beantwoording.

› **Ontwikkelkans II: Landbouw**

Waarom geen velden met zonnepanelen?	Gemeenten Oss en 's-Hertogenbosch hebben het gebied van de Duurzame Polder aangewezen voor opwek van energie met uitsluitend windturbines. Daarbij was onder meer de afweging dat zonneweides meer ruimte vragen dan windturbines en ten koste gaan van landbouwgrond.
Koppelkansen = Compensatie in geld? Uitwerking blijft wel heel wollige zo.	Nee, het gaat hier om ruimtelijke koppelkansen, waarmee beoogd is een win-win situatie te creëren door meerdere belangen/ doelen samen uit te voeren. Zie verder de beantwoording onder het kopje "Gebiedsontwikkeling en windturbines".
Nu heb je de kans het gebied in een keer toekomstbestendig in te richten voor landbouw, natuur en energie met daarbij een goede synergie tussen de meerdere opgaven die in het gebied moeten gaan landen. Wij missen veel in dit concept-VKA, er is	Alle huidige waarden, kansen en ontwikkelingsmogelijkheden in het gebied zijn verkend en meegenomen. Dit wordt in het Ontwerp Programma Duurzame Polder samengebracht. Het concept VKA is ontworpen op basis van ruimtelijke argumenten.

onvoldoende gekeken naar de werkelijke potentiële waarde n en koppelkansen in het gebied. Het belang van de initiatiefnemers is ondergeschikt gemaakt terwijl deze het moeten uitvoeren	
Wat is de impact vd windmolens op t welzijn v vee? Is daar onderzoek naar gedaan? In flevopolder zie je vee inmiddels amper meer in de wei staan sinds groei v aantal windmolens daar. Is dit vanwege overlast vd windmolens?	Plaatsing van en het in werking zijn van de windturbines staat in beginsel agrarisch gebruik niet in de weg, ook niet de weidegang van vee. Zie ook de beantwoording onder het kopje “afweging agrarisch gebruik polder”. Het is ons niet bekend dat er in de Flevopolder minder vee buiten staat sinds of door de groei van het aantal windmolens. Hier kunnen we dus niet inhoudelijk een reactie op geven. Wel is bekend dat gedomesticeerde dieren, zoals vee, zijn gewend aan beweging en geluid, waardoor de schrikreactie niet of in mindere mate optreedt.
Beheer groote wielenplas is al een probleem voor de gemeente, wie / wat hoe reguleert dit deel?	Dit is een vraag die niet samenhangt met de ontwikkeling van de Duurzame Polder.
Wat is nu de visie t.a.v. de landbouw? Sector zal innoveren, naar wat?	We verwijzen naar de beschrijving in de deelgebiedbeschrijvingen in par. 4.4 van de ontwerptoelichting op het concept VKA. Deze beschrijvingen worden (mogelijk in licht aangepaste vorm) verwerkt in het Ontwerp Programma.
Waarom geen zonnevelden?	Gemeenten Oss en 's-Hertogenbosch hebben het gebied van de Duurzame Polder aangewezen voor opwek van energie met uitsluitend windturbines. Daarbij was onder meer de afweging dat zonneweides meer ruimte vragen dan windturbines en ten koste gaan van landbouwgrond.
Is het rapport van IVN voldoen de mee gewogen? Is er verder n gehouden met de	De ‘bouwsteen” van IVN en Brabants Landschap is betrokken in de afweging en zal waar mogelijk verwerkt worden in het Ontwerp Programma Duurzame Polder. Ook

landbouwtransitie die hier ook zal moeten gaan plaatsvinden?	de landbouwtransitie (onder meer de uitvoeringsagenda westelijke polder in Oss) is hierbij meegenomen.
Het plaatsen van windmolens levert grote economische voordelen op. Hoe verdelen we die voordelen op een maatschappelijk goede manier zodat iedereen in de omgeving kan meedelen en/of meeprofiteren?	Een eerlijke verdeling van lasten en lusten is een belangrijk uitgangspunt voor de gemeenten. Voor de verdeling van de lusten (financiële participatie) is van 15 maart tot 15 april 2024 een consultatie georganiseerd onder de bevolking (voor het deel van 's-Hertogenbosch, Oss volgt later). Dit leidt tot een aantal leidende principes, die als randvoorwaarde worden opgenomen in de vergunning aan initiatiefnemers. Voor Oss geldt dat de initiatiefnemer rekening moet houden met de uitgangspunten die de gemeenteraad op 21 september 2023 heeft vastgesteld bij de uitwerking van zijn plannen voor financiële participatie.
Krijgen omwonenden ook goedkope stroom hiervan of alleen de lasten maar niet de lusten?	Zie het antwoord hierboven.
Is het mogelijk dat de gedupeerde (door slagschaduw/ geluidsoverlast) kunnen profiteren van een stroom voordeel	Dit is een van de mogelijke opties die door een initiatiefnemer kan worden voorgesteld. Er zijn echter nog andere mogelijkheden. Zie verder het antwoord hierboven.
Ik mis echter nog informatie over wie nu precies de initiatiefnemers voor het plaatsen van de windmolens zijn en welke voorwaarden ze opgelegd krijgen van de gemeenten. Kunnen individuele boeren een of meerdere molens gaan zetten en alle revenuen opstrijken of zitten er maatschappelijke verplichtingen aan de "winstobjecten" die tenslotte ook nadelen met zich mee brengen. Ik herhaal hier een eerder pleidooi van mij om gedeelten van de opbrengsten ten goede te	Op dit moment zijn er twee mogelijke initiatiefnemers die zich gemeld hebben bij de gemeenten: Windcollectief Oss – Den Bosch en Windpark Den Bosch BV. Het is niet uitgesloten dat zich nog andere initiatiefnemers melden. In het Ontwerp Programma worden voorwaarden voor toekomstige initiatiefnemers opgenomen. We zijn het eens met uw pleidooi. Dit is een van de uitgangspunten in het traject financiële participatie.

<p>laten komen aan de maatschappij door bijvoorbeeld de leefbaarheid in dorpen en wijken te bevorderen. Dit kan door met de opbrengsten dorpshuizen en ontmoetingscentra (financieel) te ondersteunen zodat lusten en lasten door de molens in het gebied meer in evenwicht komen en dit voor omwonenden ook zichtbaar gemaakt wordt.</p> <p>Ik had verwacht dat op het eind van deze reactiemogelijkheid nog een item aan de orde kwam voor algemene opmerkingen</p>	
<p>Wordt de grond of het vee verstoord door de windmolens? Ten tijde van plaatsen van de windmolens kan het gebied door de boeren uiteraard niet worden gebruikt. Krijgen zij hier een vergoeding o.i.d. voor?</p>	<p>Plaatsing van en het in werking zijn van de windturbines staat in beginsel agrarisch gebruik niet in de weg, ook niet de weidegang van vee. Zie ook de beantwoording onder het kopje "afweging agrarisch gebruik polder".</p> <p>Tijdens de bouw is er uiteraard een tijdelijke beperking van de beschikbare grond. Ook zijn toegangswegen nodig. Een initiatiefnemer dient hierover zelf met de betreffende grondeigenaar afspraken over te maken.</p> <p>Vergoedingen voor gebruik van de grond zijn onderdeel van afspraken tussen de grondeigenaren en toekomstige initiatiefnemers voor windturbines.</p>
<p>Is dit plan in overleg met de landbouwers en veeteeltbedrijven gemaakt?</p>	<p>Agrariërs en grondeigenaren zijn betrokken geweest bij het ontwerpend onderzoek, de ateliers en publieksavonden.</p>
<p>Waarom hoor ik niets over de belangen van de bewoners?</p>	<p>Bij de politieke randvoorwaarden, afweging van de alternatieven en de keuze voor het voorkeursalternatief, zijn de belangen van de bewoners meegenomen. We verwijzen onder meer naar pagina 52 van de ontwerpverlichting op het concept VKA (Leidende principes).</p>

	Ook is de afgelopen jaren in het project een zorgvuldig participatieproces doorlopen, waarbij bewoners op diverse momenten opmerkingen hebben kunnen geven en konden meedenken. Deze input is verwerkt tijdens het ontwerpend onderzoek en meegewogen bij het concept voorkeursalternatief.
Jullie noemen het een voorkeursalternatief. Terwijl er ook gezegd wordt er zijn nog andere opstellingen en het is aan initiatiefnemers om te besluit hoe?? We worden dus weer voor de gek gehouden. Ben gewoon eerlijk tegenover de burgers en duidelijk!!!, maar noem dit plan liig niet "Voorkeursalternatief"	Dit is inderdaad het Voorkeursalternatief. Er zijn ook andere opties, maar daar wordt niet voor gekozen, vandaar de naam Voorkeursalternatief. Binnen dat kader kunnen toekomstige initiatiefnemers een plan uitwerken. Er is daarmee dus geen sprake van misleiding. Voorkeursalternatief is een terminologie die volgt uit het proces van onderzoek naar de milieueffecten.
Wat zijn de mogelijk bedreigende effecten op het bodemleven en de waterkwaliteit? (ook tijdens de realisatiefasen en nadien). In het directe verlengde hiervan op de NATUURLIJKE kwaliteit van de gewassen voor dier en mens?	Gezondheid, veiligheid, waterkwaliteit en bodemkwaliteit zijn beschouwd in de Plan-MER en zullen in de volgende fase van vergunningverlening en Project-MER verder onderzocht worden als de posities van de turbines bekend zijn.
Denken jullie echt dat de landbouw in de polder zal veranderen als dit onzalige plan doorgaat? De zware kleigrond leent zich voor weinig anders dan gras, mais en graan. Ook in deze polder zijn melkveebedrijven die naar verhouding een te hoge veedichtheid hebben dan vanuit de (Rijks) overheid als wenselijk wordt gezien. De gronddruk en dus de grondprijs is hoog.	Uitgangspunt voor het grootschalig ingericht deel van de polder is dat het in hoofdzaak de agrarische functie behoudt en de melkveehouderij daar blijft bestaan. We sluiten aan bij ontwikkelingen in de agrarische sector onder andere voor de verplichte extensivering en de verbetering van biodiversiteit. We verwijzen naar de beschrijving over landbouw onder deelgebied de Weide in par. 4.4 van de ontwerpverlichting van het concept VKA. In andere gebiedsdelen zijn er meer kansen voor een ander type (agrarisch) grondgebruik.
Hoe omgaan met (gecombineerde) overlast van windmolens, reuk, transportbewegingen, recreatie e.d.	Het is duidelijk dat windturbines een impact zullen hebben op het landschap en de leefomgeving. Ten tijde van de bouw zal enige overlast kunnen zijn van transportbewegingen. De mogelijke milieuhinder van

	windturbines, en andere aspecten als geur en recreatie zijn beschouwd en onderzocht in de Plan-MER. Mede op basis daarvan is het concept Voorkeursalternatief samengesteld en afgewogen.
Niet bepaald goed afgewogen. De grote vraag is hoeveel hectare landbouwgrond er over blijft als er 24 turbines staan. Mag daaronder nog landbouw plaatsvinden?	De realisatie van windturbines op agrarische grond betekent wel oppervlakteverlies van de landbouwfunctie, maar dit is beperkt. En de eigenaar van de gronden geeft hier zelf toestemming voor. Zie verder de beantwoording onder het kopje "afweging agrarisch gebruik polder".
Defensie oefengebied hoor ik nergens terugkomen	Er is geregeld overleg met Defensie. Hun belang inzake laagvliegen wordt hierbij meegewogen. In het concept VKA is hier rekening mee gehouden, door een zuidelijke positionering in de polder, om de impact op het laagvliegen zo beperkt mogelijk te houden. Dit zullen wij verwoorden in het Ontwerp Programma.
Polder is grotendeels alleen geschikt voor weidegrond. Akkerbouw weinig tot bijna niets omdat grond veel te nat is in herfst voor akkerbouw.	Om deze reden gaan we voor het deelgebied 'Weide' ook uit van handhaving van het primair agrarisch gebied (met name weidegrond voor de melkveehouderij).
Landbouw betekent intensieve veehouderij in het gebied, Agrarisch natuurbeheer en energieopwekking. Agrarisch natuurbeheer komt niet terug.	In de gebiedsontwikkeling per deelgebied wordt ook aandacht besteed aan agrarisch natuurbeheer.
De boeren vertrekken, worden overgenomen door de grote heren uit de polder. De "molenaarswoningen" worden ingericht als kamerverhuur en de eigenaren zijn al vertrokken uit het gebied. Hoe is dit ondervangen? Waarom wordt er niet geluisterd naar de lokale verloedering van de	Er is op dit moment nog geen sprake van molenaarswoningen. Met dit plan willen we daarnaast juist inzetten op een verbetering van de ruimtelijke kwaliteit. Kamerverhuur is overigens formeel niet toegestaan als er sprake is van een molenaarswoning. Er is dan sprake van handhaving.

<p>boerderijen/woningen. Zie de huidige voorbeelden in het gebied, onder andere aan de Kerkdijk vanuit Nuland de polder in.</p>	
<p>Harde afspraken met boeren om landbouw duurzaam te doen voor 2030. Er zijn landelijk veel goede voorbeelden dat dit kan zonder extra kosten.</p>	<p>In de thematische beschrijving van landbouw en gebiedsbeschrijvingen in het concept VKA zijn de uitgangspunten voor landbouw opgenomen.</p> <p>Het landelijke landbouwbeleid is geen onderdeel van het project. De opbrengst uit energie kan inderdaad gebruikt worden voor verduurzaming van de landbouw, maar ook voor andere doeleinden. Het thema duurzame landbouw is onderdeel van de deelgebiedbeschrijvingen in het concept VKA (wat in het Ontwerp Programma wordt overgenomen). Hierbij sluiten we aan bij wat er landelijk en provinciaal wordt voorgeschreven.</p>
<p>Innoveren mooi woord. Ik mis duidelijkheid over de noodzaak voor het afbouwen & stoppen van grote melkrundvee- en varkenshouderijen & goed en zorgvuldig opbouwen van biologisch boeren.</p>	<p>Zie het antwoord hierboven.</p>
<p>Het mag niet zo zijn dat we niet alleen hinder ondervinden van de windmolens, maar ook nog eens beperkingen opgelegd krijgen voor onze agrarische bedrijfsvoering. In ons deel van de polder, ten westen van de grindweg, streven we naar dezelfde mogelijkheden om ons agrarische bedrijf te ontwikkelen als die beschikbaar zijn voor andere boeren in de polder. Het behoud van gelijke kansen is van wezenlijk belang om een duurzame toekomst van ons agrarisch bedrijf te waarborgen.</p>	<p>De ontwikkelkansen in het gebied ten westen van de Grintweg, in het klimaatlandschap, staan de ontwikkeling van bestaande agrarische bedrijven in beginsel niet in de weg.</p>
<p>Boeren behouden en geen woningbouw!</p>	<p>Agrarisch gebruik blijft mogelijk. De toekomstige woningbouwlocatie van de Bunders (opgenomen in Bestuursakkoord 's-Hertogenbosch) ligt deels in deelgebied Overgang zand Klei. Voor het overige worden</p>

	<p>geen nieuwe woonprojecten of wijken benoemd. Woningbouwlocatie Groote Wielen valt buiten het plangebied. Amsteleind in Oss valt binnen het plangebied, maar niet in het zoekgebied voor windturbines. Deze ontwikkeling is opgenomen in deelgebied Stadsrand Oss. In het VKA wordt verder per deelgebied ingegaan op woningbouwmogelijkheden.</p>
<p>Is er ook nog een kans voor de burgers i.o.v. alleen maar alles voor/ in het belang van de landbouwers? Lijkt het totaal niet op in ieder geval. Hoe 'mooi' jullie de boodschap ook proberen in te pakken en te verkondigen.</p>	<p>Alle belangen zijn zo goed mogelijk meegenomen in het plan, dus ook kansen voor andere functies dan landbouw, en bijvoorbeeld ook versterking van mogelijkheden voor recreatie. Tevens stellen de gemeenten de eis dat inwoners van het gebied financieel moeten kunnen delen in de lusten.</p>
<p>Toegangswegen naar de molens ontbreken.</p>	<p>De definitieve plaats van de turbines wordt in de volgende fase (vergunningaanvraag door de initiatiefnemers) pas bekend. Dan komt de aanleg van aanvoerwegen en /of onderhoudswegen e.d. aan de orde.</p>
<p>Kan er gekozen worden voor biologische landbouw in de polder en de weilanden rondom de bebouwing. Is er een mogelijkheid om een gebied rond de bebouwing voor moestuinen aan te leggen? Daar is veel vraag naar. Dat is ook goed voor schoon water in het waterwingebied.</p>	<p>De polders worden aangemerkt als gebied om optimaal te benutten voor duurzame en hoogproductieve landbouw, hiertoe behoren de grootschalige kleipolders. Hierbij is opgenomen dat agrariërs zich richten op schaalvergroting en efficiëntie of verbreding en omschakeling, in combinatie met extensivering. De kringlooplandbouw vormt het uitgangspunt voor verdere groei of verandering van de bedrijfsvoering.</p> <p>Dit is beschreven in de thematische beschrijving van landbouw en de deelgebiedbeschrijvingen van de ontwerptoelichting op het concept VKA en worden overgenomen in het Ontwerp Programma.</p> <p>We danken u voor de suggestie over moestuinen. Deze suggestie zullen we betrekken bij de ontwikkelrichtingen van de deelgebieden in het Ontwerp Programma.</p>

Biologische landbouw stimuleren en een educatief/informatief punt over de landbouw	We danken u voor de suggestie over een educatief punt over landbouw. Deze suggestie zullen wij betrekken bij de gebiedsontwikkeling.
Wat moeten we on hierbij voorstellen? Vlinderpaden op onze grond? Er is nog nooit met ons als bewoners van het buitengebied tussen Groote Wielen en de 'Duurzame Polder' gepraat. Over of we met deze plannen mee kunnen komen bijvoorbeeld. Het gaat allemaal over onze hoofden heen.	Er is een groot aantal bewoners- en participatiebijeenkomsten georganiseerd in de afgelopen jaren om te praten over de ideeën voor de Duurzame Polder. Mogelijk heeft u deze bijeenkomsten gemist. De beschreven ideeën en maatregelen vormen nog geen concrete plannen, maar vormen het beleidsmatig kader voor het gebied. Bij een initiatief voor een concreet plan of voornemen zullen in nauw overleg met grondeigenaren, omwonenden en andere belanghebbenden de te nemen maatregelen en ontwikkelkansen worden uitgewerkt.

› **Ontwikkelkansen III: Natuur**

Veel nieuwe natuur. Dit gaat ten koste van de huidige landbouw wie gaat dit betalen.?	Er zijn inderdaad plannen voor natuurontwikkeling. Initiatiefnemers zullen hier deels aan moeten bijdragen. Zie verder de beantwoording onder de kopjes "Gebiedsontwikkeling en windturbines" en "Afweging agrarisch gebruik polder".
Klimaatbos zou ik alvast planten. Wie gaat de verfdeltjes van de wieden in de natuur saneren?	Het klimaatlandschap en rondweg de Groote Wielen (beiden genoemd in het Bestuursakkoord van 's-Hertogenbosch 2022), hebben hetzelfde onderzoeksgebied en zijn dus onlosmakelijk met elkaar verbonden. In het projectvoorstel structuurfonds is met betrekking tot de rondweg aangegeven dat er in Q2 2024, tegelijkertijd met het 'Plan van aanpak

	<p>verkeersmaatregelen korte termijn', een eerste globale planning afgeven wordt voor realisatie van de Rondweg Groote Wielen. Hierbij kan wat betreft de realisatie van het klimaatlandschap bij aangesloten worden en er zal een gezamenlijke planning worden opgesteld zodat een integrale aanpak geborgd is. Op dit moment is er overigens nog geen financiering voor.</p> <p>Volgens de Plan-MER heeft de afbladdering van turbinebladen naar verwachting geen significant negatief effect op gezondheid (zie p. 153 van de Plan-MER).</p>
Een natuurlijke geluidsbarrière d.m.v. aanplant van een nieuw bosgebied tussen de windmolens en de woonkernen Nuland, Geffen en Oss.	Het toevoegen van groen is onderdeel van de gebiedsbeschrijvingen, die zijn opgenomen in de ontwerpverlichting op het concept VKA (p.64 t/m 89).
Daarnaast missen we de landschappelijke inpassing aanplant groen om molens uit zicht te halen.	Zie het antwoord hierboven.
Ja wat doe je het met afval van windmolens? Wanneer hun levensduur voorbij is?	Sloop en afvoer na de gebruiksfase zullen onderdeel zijn van de vergunningsvoorwaarden aan de initiatiefnemers. Zij zullen daarvoor moeten zorgen.
-Windmolens draaien op subsidie en daardoor niet de beste manier van energie opwekking -Windmolens zijn over 10 jaar weer afgeschreven en staan er dan voor niks of moeten vervangen worden	Op dit moment is er nog subsidie voor windturbines. Hoe dat na 2025 zal zijn is onzeker. Windturbines hebben over het algemeen een minimale technische levensduur van 20 jaar. In veel business cases voor windparken wordt uitgegaan van een minimale operationele periode van 15 jaar. Maximaal mogen ze er 25 jaar staan, volgens provinciale regelgeving.
De realisatie van de windmolens is zeer waarschijnlijk van tijdelijke aard, waardoor de investering veel te groot is.	Zie het antwoord hierboven.

<p>Alles is een bij elkaar geharkte afspiegeling. Versterken de natuurelementen elkaar eigenlijk wel?? Waar komt de otter ineens vandaan?</p>	<p>De onderdelen van de gebiedsontwikkeling zijn integraal afgewogen. We delen niet de mening dat dit onsamenhangend is. Met het concept VKA is een zonering van de aanwezige natuurwaarden voorgesteld. De weidevogel- en wintergastpopulatie worden geconcentreerd rondom de hotspots aan de noordzijde van het plangebied. Daar wordt ingezet op behoud en ontwikkeling van geschikt habitat voor deze soorten. In de gebieden waar windturbines zijn voorzien wordt ingezet op natte natuurwaarden welke geen hinder ondervinden van die turbines. Deze weteringen vormen de belangrijkste onderdelen van het groenblauwe netwerk. De robuustheid van deze ecologische verbindingzones dient te worden vergroot door verbreding van de weteringen en variatie in natuurelementen zoals poelen en laagblijvende moerasvegetaties en/of rietlanden. Door een gebiedsbrede ontwikkeling van een fijnmazig netwerk van water en groen, biedt deze combinatie aan habitats ruimte voor een grote diversiteit aan soorten.</p> <p>De otter is (al sinds 2017) de ambassadeur van De Groene Delta (2) en staat voor een goed functionerende robuuste natuurlijke omgeving. In de gebieden waar wel windturbines voorzien zijn wordt ingezet op natte natuurwaarden welke geen hinder ondervinden van die turbines. In de robuuste structuur rondom de ecologische verbindingzones van de Hertogswetering en de Hoefgraaf kunnen soorten zoals otter een leefgebied vinden.</p>
<p>Welke grootste natuurwaarden bevinden zich in het noordwestelijk deel van het gebied? Als hiermee de 2 eendenkooien bedoeld worden: de windmolens kunnen dan verder richting Oss geplaatst worden en zo toch de 2 kilometer grens in stand houden. Juist waar de</p>	<p>We verwijzen naar paragraaf 5.1 van de ontwerp-toelichting concept VKA vanaf p. 34 en naar p. 42 en 94 van de Plan-MER.</p>

<p>aanvliegroutes van ganzen, smienten en andere vogels richting Hertogswetering zich bevinden, komen de meeste windmolens te staan! Het is in het kader van de bescherming van natuurwaarden veel logischer om 2 clusters te maken: 1 ten zuiden van de Hertogswetering en 1 ten noorden</p>	
<p>teveel op een te klein gebied. Hoe moeten vogels hier vrij doorheen kunnen vliegen?</p>	<p>Zie het kopje Natuur.</p>
<p>Wat is het financiële en bedrijfseconomische gevolg voor de bewoners in het gebied? Grootste gedeelten van de aanwezige gronden is bezit van particulieren.</p>	<p>Eigenaren die onderdeel zijn van een initiatief delen mee in de energieopbrengst of krijgen vergoeding voor het beschikbaar stellen van grond. De hoogte en wijze waarop directe bewoners die zich niet aansluiten bij een initiatief, financieel gecompenseerd worden, moet worden afgesproken met toekomstige initiatiefnemers. Voor planschade, verwijzen we naar de algemene beantwoording (kopje 'Planschade').</p>
<p>Misschien kunnen we juist meer natuur inrichten ten koste van de landbouw en veeteelt?</p>	<p>Onderdeel van het concept VKA en het Ontwerp Programma is om natuurwaarden toe te voegen in de randen van de polder (Stadsrand Den Bosch en Overgang Zand klei, Oeverwal), maar ook om de natuur langs de Hertogswetering en Hoefgraaf te versterken en om de weidevogelgebieden te versterken.</p>
<p>Hoe gaan de dieren/vogels met slagschade om, wat hebben die aan een boom extra?</p>	<p>De aanvaringsrisico's met diersoorten zijn beschreven in de Plan-MER, in paragraaf 7.3, Natuur.</p>
<p>Klimaatlandschap is een eufemisme voor een groene muur om de molens uit het zicht te halen?</p>	<p>Het klimaatlandschap heeft verschillende doelen, zoals de versterking van recreatie en natuur. We suggereren niet dat het zicht volledig weg wordt genomen, dat is niet reëel. Wel kan het beeld verzacht worden.</p>

<p>"Het gebied dat gebruikt wordt door ganzen en smienten zal niet volledig behouden blijven in haar huidige vorm." Dit impliceert dat er een nieuwe vorm komt? Eerst duidelijkheid geven over natuurcompensatie en of dit wel mogelijk is. Effecten op de eendekooien en de aanvliegeroutes?</p>	<p>In het concept VKA wordt uitgegaan dat een deel van het huidige ganzen -en smientengebied benut wordt voor de windturbines; dit zal 1 op 1 moeten worden gecompenseerd via een wijziging van de Omgevingsverordening. De provincie staat hiervoor open, mits goed onderbouwd.</p> <p>De mogelijke effecten op natuur, waaronder eendekooien, zijn beschreven in par. 7.3, Natuur, van de Plan-MER.</p>
<p>plaatsing van windmolens binnen de kooicirkel is wettelijk gezien niet toegestaan vanwege een ernstige verstoring van de rust en stilte.</p>	<p>zie het antwoord hierboven.</p>
<p>Ook komen windturbines mogelijk te dicht bij de eendekooien. In een gebiedscirkel met als middelpunt het midden van de kooiplas en een straal van 753 meter mag niemand de rust verstoren, dus zeker geen windturbines. Dit lijkt mij een harde beperking.</p>	<p>zie het antwoord hierboven.</p>
<p>Dat zal wel moeten, omdat windturbines anders mogelijk binnen 753 meter van de eendekooien komen, hetgeen wettelijk niet is toegestaan.</p> <p>Door het paalrecht mogen eigenaren van een eendekooi op een bepaalde afstand (Noord-Brabant 753 meter) gerekend uit het midden van de plas een paal neer zetten met de tekst "Verboden toegang". Hierdoor ontstaat een cirkel waarbinnen het verboden is handelingen te doen die de vogels onrustig zouden kunnen maken</p>	<p>zie het antwoord hierboven.</p>
<p>100% mee eens Wettelijk gezien is dit de enige mogelijkheid om de kooicirkel vd Lithse eendekooi gedeeltelijk vrij te houden om</p>	<p>zie het antwoord hierboven.</p>

rust en stilte in de eendenkooi te waarborgen. De vogeltrek richtingen zullen minder verstoring ondervinden	
Gemeente Oss is van plan er. Grote woonwijk op een klein aantal hectare te ontwikkelen Amsteleind. Dat heeft ook grote invloed op de natuur. Word daar rekening mee gehouden?	Het plan Amsteleind is geen onderdeel van dit project, maar de ontwikkeling van Amsteleind is benoemd in de gebiedsbeschrijving Stadsrand Oss.
Ik mis het hele idee van A tot Z achter dit plan. Laat maar eens zien wat en wie hier nu beter van worden met cijfers. Wie krijgt betaald, wat krijgen we ervoor terug? En dan geen geleuter over ja voor onze toekomst. Das zo'n doodoener.	Het besluit voor energieopwek in Duurzame Polder is door de politiek in beide gemeenten genomen en is uitgangspunt voor ons project. Het project draagt in sterke mate bij aan de ambities van de gemeenten om klimaatneutraal te worden. Dit in samenhang met een verbetering van de ruimtelijke kwaliteit in het gebied door middel van een integrale gebiedsontwikkeling. In het ontwerp Programma zal verder worden ingegaan op voorwaarden voor initiatiefnemers en op de uitvoerbaarheid.
Laagvliegen van defensie gaat dat samen?!	Er is geregeld overleg met Defensie. Hun belang inzake laagvliegen wordt hierbij meegewogen. In het concept VKA is hier rekening mee gehouden, door een zuidelijke positionering in de polder, om de impact op het laagvliegen zo beperkt mogelijk te houden. Dit zullen wij verwoorden in het Ontwerp Programma.
Komt er ook hoog groen?	Het is op dit moment nog niet duidelijk hoe of waar precies groenvoorzieningen zullen komen en hoe hoog dat groen wordt. Dit moet in de concrete uitwerking verder worden ontworpen.
Ja, aanplanten van extra groen is onvoldoende concreet. Waar, welk groen, hoeveel, hoeveel hectare. Nu staat er als klimaatlandschap vernatten. Waarom alles nat.....	Zie het antwoord hierboven. De bedoeling is niet alles te vernatten, maar een gedeeltelijke vernatting, zoals in het klimaatlandschap beschreven, is wel beoogd. Dit sluit aan op het

	<p>uitgangspunt 'bodem en water sturend'. Doel van het vernatten is om de waterkwaliteit en de biodiversiteit te verbeteren.</p>
<p>Dit gebied is recent gemarkeerd als belangrijk landbouwgebied. Vervolgens heeft de gemeente hier lak aan en moet de landbouw aan verbreding gaan doen, extensiveren en omschakelen</p>	<p>De polders worden aangemerkt als gebied om optimaal te benutten voor duurzame en hoogproductieve landbouw, hiertoe behoren de grootschalige kleipolders. Hierbij is opgenomen dat agrariërs zich richten op schaalvergroting en efficiëntie of verbreding en omschakeling, in combinatie met extensivering. De kringlooplandbouw vormt het uitgangspunt voor verdere groei of verandering van de bedrijfsvoering.</p> <p>Dit is beschreven in de thematische beschrijving van landbouw en de deelgebiedbeschrijvingen van de ontwerptoelichting op het concept VKA en worden overgenomen in het Ontwerp Programma. De gemeente volgt hierin voornamelijk de uitgangspunten van de rijksoverheid en de provincie.</p>
<p>Hoe kun je naar meer natuur ipv behoud? Volgens mij kun verbeteren tov nu</p>	<p>Het uitgangspunt is om de natuurwaarden zoveel mogelijk te behouden en waar mogelijk te versterken. We verwijzen verder naar de beschrijvingen over natuur in de ontwerptoelichting op het concept VKA. Dit wordt verwerkt in het Ontwerp Programma.</p>
<p>Ik vind het geen goede afweging. Aanplanten lijkt me een goed idee maar is ook een landelijke eis. Dit compenseert niet de degeneratie van het gebied door de windmolens. Onder de streep gaat de natuur hiermee achteruit. Bijv. het inzetten op alleen soorten die niet gevoelig zijn voor de verstoring van een windpark vermindert de biodiversiteit, want andere soorten zullen dus wegblijven. Ook lijkt mij dat de focus op weidevogelbeheer</p>	<p>Het noordelijk deel van de polder is het laagste en natste en ligt in verbinding met de Maas. Dit gebied heeft hierdoor de meeste huidige en potentiële natuurwaarden voor weidevogels, overwinterende vogels en de kleine zwaan. Dit is een natuurtype dat kwetsbaar is voor windturbines. We kiezen ervoor hier geen windturbines te plaatsen.</p> <p>Niettemin kunnen door dit project wel negatieve effecten op natuurwaarden ontstaan, waaronder voor weidevogels.</p>

niet samengaan met de windmolen planen. Hoeveel weide ogels zullen naar dit gebied trekken als er zoveel windmolens staan? Is dit al onderzocht? Lijkt me essentieel om natuurwaarden te behouden.	Dit is beschreven in par 7.3 van het Plan-MER. Daarnaast wordt op dit moment nog nader natuuronderzoek uitgevoerd. Dit onderzoek zal bij het Ontwerp Programma beschikbaar zal komen.
Combineer natuur met water vasthouden / afvoer. Ook de randen van de akker die blijven bestaan rondom ruim de ruimte vragen voor ander maaibeeld en biodiverse beplanting.	Deze suggestie is ook onderdeel van de plannen voor verduurzaming van de landbouw en vergroting van de biodiversiteit. We zullen beschouwen in hoeverre we deze uitgangspunten nog verder kunnen verwerken in het Ontwerp Programma.
Ik mis de nieuwe westelijke loop van de Hoefgraaf (ligging nadat deze wordt verlegd t.b.v. de N.O.hoek Grote Wielen.	U heeft gelijk, dit stond nog niet duidelijk in de stukken benoemd. Dit wordt toegevoegd in de beschrijving onderdeelgebied Stadsrand Den Bosch in het Ontwerp Programma.
De top-down-plaatjes geven onvoldoende het effect van die industrialisatie van de polder weer. Deze giganten zijn niet te camoufleren en zullen de natuur onherstelbaar beschadigen.	Er zijn ook visualisaties opgenomen om het effect op het landschap te tonen, op p. 48 t/m 51 van de ontwerptoelichting op het concept VKA.
Hoe komen die windmolens naar de polder toe? Het verkeer wat er extra mee gemoeid is??	De routing evenals de benodigde wegbreedte en dergelijke voor toekomstig bouwverkeer is nog niet bekend. Ook over de werkzaamheden die daarvoor benodigd zijn, zal bij de uitwerking meer duidelijk worden.
Nee. Vogels ed wordt rekening mee gehouden volgens de rapporten. Maar wordt er ook nog ergens rekening gehouden met de mens. Geluidsoverlast/slagschaduw???	Mogelijke invloed op gezondheid en toename van geluidsoverlast en slagschaduw zijn afgewogen in het concept VKA. De te verwachten effecten op veiligheid, geluid en slagschaduw zijn beschreven in par 7.4 en 7.5.2 t/m 7.5.5 van het Plan-MER, voor het aspect gezondheid in par 7.5.1.

<p>Mens & dier zijn onderdeel van de natuur, leven en houden van de natuur. Hoezo de hele polder volbouwen met windmolens en dan compenseren? Gezondheid & verbinding met natuur valt niet en nooit te compenseren met windmolens nabij woonkernen. Windmolens op zee en meer investeren in zonne energie op bedrijfspanden & woningen dient voorrang te krijgen. Groen in Zicht & bewoners hebben al goede ideeën aangedragen, neem dat serieus!</p>	<p>Zie het antwoord hierboven. We verwijzen verder naar de algemene thematische beantwoording, de kopjes 'Alternatieven voor dit project' en 'Proces'.</p>
<p>weidevogel beheer is vrijwillig dus het is de vraag of die behouden blijft op deze manier!! Wat moet de otter in dit gebied. Nog meer predatoren toelaten?</p>	<p>Het klopt dat de weidevogelgebieden niet planologisch zijn vastgelegd en op dit moment in een systeem van vrijwilligheid functioneren. In het concept VKA is het uitgangspunt de hotspots van drukke weidevogelgebieden in het noordelijk deel van de polder zoveel mogelijk te ontzien. De otter is (al sinds 2017) de ambassadeur van De Groene Delta (2) en staat voor een goed functionerende robuuste natuurlijke omgeving. In de gebieden waar wel windturbines voorzien zijn wordt ingezet op natte natuurwaarden welke geen hinder ondervinden van die turbines. In de robuuste structuur rondom de EVZ's van de Hertogswetering en de Hoefgraaf kunnen soorten zoals de otter een leefgebied vinden.</p>
<p>Nee, wat is de impact op vogels en insecten per variant? Dus obv locatie en hoogte vd molens kwantificeren.</p>	<p>In par 7.3 van het Plan-MER is per variant ingegaan op de mogelijke effecten op natuurwaarden.</p>
<p>Ja de eendenkooien missen en de weidevogelgebieden (veel meer dan hier aangegeven) en ganzen en smientengebieden (niet aangegeven).</p>	<p>Deze gebieden en plekken zijn allemaal in beeld gebracht in zowel de Plan-MER als in de ontwerptoelichting op het concept VKA (o.a. p. 29, 30 en 36). In het Plan-MER zijn de eendenkooien en de gebieden waar de vogelsoorten voornamelijk voorkomen aangegeven en in paragraaf 7.3 beoordeeld.</p>

<p>Wat gebeurt er om de nadelen van de (opstelling van) de turbines voor vleermuizen te beperken? Lees ik niets over in het VKA. Een visie daarop is noodzakelijk aangezien het om beschermde soorten gaat.</p>	<p>In par 7.3 van de plan-MER is ingegaan op de mogelijke effecten op natuurwaarden.</p> <p>In het concept VKA is hierover beschreven: Behoud royale open 'vides' richting de Maas, als ecologische verbindingen. Ook waarborgen onderlinge ecologische verbindingen tussen de 'hotspots' (vogels + vleermuizen).</p> <p>Er wordt in het concept VKA dus juist rekening gehouden met de vliegroutes van de vleermuizen in het gebied. In het aanvullende natuuronderzoek dat momenteel wordt uitgevoerd, wordt hier ook een beschouwing op gedaan.</p> <p>In de vergunningsfase wordt, met een concrete opstelling van turbines, nader onderzoek verricht naar mogelijk versturende effecten. Indien deze aan de orde zijn, wordt dit vanzelfsprekend gecompenseerd volgens wettelijke vereisten.</p>
<p>Is er rekening gehouden met de richting van de vogeltrek?</p>	<p>Tussen de gebieden met natuurwaarden onderling en tussen die gebieden en de uiterwaarden van de Maas zijn veel vliegbewegingen en rust- en foerageer-relaties. Ook lopen door dit gebied de trekvogel-routes. In het VKA wordt daarom uitgegaan van vrijwaring van dit noordelijk gebied voor windturbines. De zoekzone voor windturbines komt ten zuiden hiervan te liggen.</p> <p>Windturbines kunnen daarnaast worden stilgezet bij het naderen van vogels. Dit is mogelijk onderdeel van mitigerende maatregelen die in de vergunningsfase aan bod komen. Hiervan kan bijvoorbeeld sprake zijn als gedurende enkele dagen een bepaalde vogeltrek naar dit gebied plaatsvindt.</p>

› **Ontwikkelkans IV: Wonen en recreatie**

<p>Wanneer begint het planten van bomen, het zogenaamde klimaatbos???</p>	<p>Het klimaatlandschap en rondweg de Groote Wielen (beiden genoemd in het Bestuursakkoord van 's-Hertogenbosch 2022), hebben hetzelfde onderzoeksgebied en zijn dus onlosmakelijk met elkaar verbonden. In het projectvoorstel structuurfonds is met betrekking tot de rondweg aangegeven dat er in Q2 2024, tegelijkertijd met het 'Plan van aanpak verkeersmaatregelen korte termijn', een eerste globale planning afgeven wordt voor realisatie van de Rondweg Groote Wielen. Hierbij kan wat betreft de realisatie van het klimaatlandschap bij aangesloten worden en er zal een gezamenlijke planning worden opgesteld zodat een integrale aanpak geborgd is.</p>
<p>Welke recreatie?</p>	<p>Recreatie van bezoekers aan het gebied en van omwonenden, in hoofdzaak extensieve recreatie zoals wandelen en fietsen.</p>
<p>Ja antwoord op de vraag of de wijk Groote Wielen behoefte heeft aan uitbreiden met struin en vlonderpaden mede als compensatie van het te derven woongenot?</p>	<p>Deze ideeën voor gebiedsinrichting zijn onderdeel van de ontwikkeling van het klimaatlandschap. De ideeën zijn mede gebaseerd op participatiebijekomsten, maar moeten nog verder worden uitgewerkt.</p> <p>Voor planschade, verwijzen we naar de algemene beantwoording (kopje 'Planschade').</p>
<p>Indien we straks waterstof tanken dienen windmolens ook langs een snelweg te staan. Wat voor vervoersbewegingen krijgen we nog meer met de windmolens in de polder? Eerst windmolens plaatsen en later met waterstof opwekken??</p>	<p>De plannen voorzien niet in het lokaal produceren van waterstof. Dit is geen onderdeel van de opdracht voor het project. De opgewekte elektriciteit zal met een kabel worden toegevoerd naar het net.</p> <p>De meeste vervoersbewegingen zullen plaatsvinden bij de bouw van het windmolenpark. Tijdens de beheerfase gaat het vooral om vervoersbewegingen in het kader van het beheer en onderhoud van de windmolens. Het aantal extra vervoersbewegingen is dan beperkt.</p>

De overlast in de omgeving op het moment dat deze windmolens geplaatst gaan worden. De wegen er naartoe zijn nu al overvol. Wat is de visie van waterstof, want dat is toekomst.	Zie het antwoord hierboven.
En waarom geen integraal plan waar alle functies (opwek, recreatie, natuur,...) tegelijkertijd ingevuld worden? Nu is opwek leidend en zijn andere functies ondergeschikt en zullen er dus zeer waarschijnlijk concessies gedaan moeten worden voor deze functies	Onderdeel van het concept VKA is een integrale gebiedsontwikkeling. Daarom zijn de gebiedsbeschrijvingen ook onderdeel van het VKA. Dit zal nog duidelijker gemaakt en weergegeven in het Ontwerp Programma Duurzame Polder.
Houdt men rekening met afstand tot de nieuwe wijken in Oss tav afspraken 2km??	Het politieke uitgangspunt in Oss voor 2 km afstand geldt formeel alleen tot de bestaande bebouwde kommen. Uiteraard worden de windturbines wel op een zodanige afstand van het nieuwe woongebied Amsteleind geplaatst dat aan alle wettelijke eisen voldaan kan worden.
Ruimte voor behouden voor invullen extra woningbehoefte in De Blokken;	Waarschijnlijk wordt bedoeld op De Bunders. Met de ontwikkeling van windturbines blijft deze mogelijke toekomstige woningbouwlocatie mogelijk.
Fijn dat er paden bij komen. Ook benieuwd hoe bewoners gecompenseerd worden in hun waardevermindering van hun woning. We hoorden nog iets over de inkoop van aandelen??? Hier is het heel stil over...	Voor planshade, verwijzen we naar de algemene beantwoording (kopje 'Planshade'). Een eerlijke verdeling van lasten en lusten is een belangrijk uitgangspunt voor de gemeenten. Voor de verdeling van de lusten (financiële participatie) is op 15 maart 2024 een consultatie onder de bevolking gestart (voor het deel van 's-Hertogenbosch, Oss volgt later). Dit leidt tot een aantal leidende principes, die als randvoorwaarde worden opgenomen in de vergunning

	aan initiatiefnemers. Voor Oss geldt dat de initiatiefnemer rekening moet houden met de uitgangspunten die de gemeenteraad op 21 september 2023 heeft vastgesteld bij de uitwerking van zijn plannen voor financiële participatie.
Helemaal geen molens in de polder is nog een betere optie! We hebben al zonnepanelen, waarom moeten wij tegen die molens aankijken en daar de nadelen van ondervinden. Wat zal het betekenen voor de waarde van ons huis? Wordt dat gecompenseerd door een deel van de opbrengst van dit project aan ons te doneren?	Zie het antwoord hierboven.
Welk groen wordt er geplaatst, waardoor het zicht op de windmolens kleiner wordt? Komt u bij ons groen planten van ruim 200 m hoog?	Keuze voor beplanting is op dit moment nog niet aan de orde. Wij suggereren niet dat beplanting zicht op de turbines wegneemt. Het kan het beeld wel verzachten.
Nogmaals het 'zicht' argument. Helpen struiken echt tegen turbines van 270 meter hoog? In hoeverre is de ruimte tussen de turbines beschikbaar voor recreatie? Geeft dat geen gevaar?	Wij suggereren niet dat beplanting zicht op de turbines wegneemt. Het kan het beeld wel verzachten. De veiligheid van de turbines is onderzocht in de Plan-MER. Er gelden afstandsnormen tot kwetsbare gebouwen en locaties (maximaal de tiphoogte of de "maximale werpafstand" bij nominaal toerental). Recreatie is in de regel mogelijk in het gebied waar turbines staan, maar is vooral voorzien in de randen van de polder. Dit zal nader worden omschreven in het Ontwerp Programma Duurzame Polder.
Nee. Wie gaat er nu fietsen/wandelen tussen de windmolens? Daarnaast zullen de huizenprijzen dalen in de regio. Wie gaat hiervoor opdraaien?	Recreatiemogelijkheden worden met name voorzien in de randen van de polder, waar geen windturbines zijn gepland. Of mensen blijven recreëren in het gebied is een eigen keuze. Voor planschade, verwijzen we naar de algemene beantwoording (kopje 'Planschade').

<p>De Gewandeweg en Burgemeester Smitsweg is al een lange route, gevaarlijk voor fietsers. Is er nu dan wel geld en ruimte om een veilige weg aan te leggen? Worden er dan ook veilige fietsroutes aangelegd van Geffen naar de Grootte wielen, dus het verlengde van de Heeseindseweg / romperweg. De tractoren en vrachtwagens zijn breder dan de weg en bij passeren rijden ze de bermen kapot. Met de fiets passeren is levensgevaarlijk. (de weg door kruisstraat is net zo gevaarlijk en veel meer verkeer)</p>	<p>In de deelgebiedbeschrijvingen in het concept VKA zijn ideeën opgenomen voor mogelijk nieuwe routes voor langzaam verkeer in de polder, mede op aandragen van omwonenden. Op dit moment is er nog geen budget voor dergelijke nieuwe fietsroutes. Deze beschrijvingen worden opgenomen in het ontwerp Programma.</p>
<p>Waarom moet een primair landbouwgebied, onverharde wegen krijgen? In eerste instantie wordt er gesproken over primair landbouwgebied laat het dan ook zo. Waarom zoveel compensatie in Oss als er geen haalbaar plan ligt?</p>	<p>Het idee voor onverharde wegen betreft de eventuele toevoeging van onverharde paden voor extensieve recreatie. Dit staat los van bestaande verharde wegen voor landbouwverkeer. Onverharde wegen zijn naar verwachting gunstiger voor aanwezige natuurwaarden, in plaats van verharde wegen. Inzake de financiële haalbaarheid, verwijzen we naar het kopje Financiële en economische haalbaarheid.</p>
<p>Waarom moeten natuur, landschap en recreatieve voorzieningen samengebracht worden? Nederland is al één groot recreatiegebied. Realiseer natuurgebieden waar juist geen mensen kunnen komen!</p>	<p>Het project gaat uit van een integrale gebiedsontwikkeling waarin we belangen zoveel mogelijk een plek geven. Er is echter ook erkend dat het midden van de polder zich minder goed leent voor recreatie. Daarom is vooral het streven recreatie te versterken in de randen van de polder. Dit is ook zo beschreven in de deelgebiedbeschrijvingen van het concept VKA. De Duurzame Polder is dusdanig groot dat er ook (natuur)gebieden zijn waar nagenoeg geen mensen zullen komen.</p>
<p>Nergens wordt gesproken over de Kruisstraat, de bewoners hebben de meeste overlast van de molens. En er wordt nergens over compensatie gesproken / waarde daling van de woningen.</p>	<p>De door de gemeenteraad van 's-Hertogenbosch ingestelde afstand van minimaal 1 km tot de windturbines geldt ook voor Kruisstraat. We verwijzen verder naar de</p>

	<p>kopjes "Te dicht op woonkernen en verschil tussen de afstandsnormen van 1 en 2 km".</p> <p>In de Plan-MER zijn de mogelijke effecten weergegeven voor de diverse milieuaspecten.</p> <p>Voor planschade, verwijzen we naar het kopje "Waardedaling woningen".</p>
<p>De toekomstige inwoners van de nieuwe wijken worden onverantwoord blootgesteld aan de negatieve effecten van de turbines. Ook zij moeten beschermd worden (door de overheid en plaatselijk bestuur)!</p>	<p>De gemeenteraad van 's-Hertogenbosch heeft besloten dat de 1 km grens geldt vanaf de nieuwe woonwijk van de Groote Wielen (bestemmingsplan Noordoosthoek De Groote Wielen). Uiteraard worden de windturbines wel op een zodanige afstand van het nieuwe woongebied Amsteleind geplaatst dat aan alle wettelijke eisen voldaan kan worden.</p>
<p>Wij zijn modelvliegvereniging Den Bosch (aangesloten bij KNVvL en NOC*NSF) en liggen midden in het gebied (2e Hoefsteeg) waar de windmolens geplaatst worden. Dat zou betekenen dat wij niet meer kunnen vliegen. 20 april 2023 hebben wij (het bestuur) een afspraak gehad in het Stadskantoor te 's-Hertogenbosch met Erik Opdam en Jelle Helming. Wij hebben een afstand nodig van 1,5 km tussen de molens van tip tot tip gemeten. Echter zien wij dat er geen enkele rekening is gehouden met onze club, die al meer dan 40 jaar bestaat. Wij zouden het zeer op prijs stellen als er contact gezocht wordt met onze club.</p>	<p>Het klopt dat uw vereniging nog niet was genoemd in de stukken. Het betekent overigens niet dat uw belang niet erkend is. We zullen uw activiteit beschrijven in het Ontwerp Programma.</p> <p>Verder blijven we met u hierover in gesprek.</p>
<p>Er is aan de Bossche kant geen rekening gehouden met nieuwe woongebieden waar wel behoefte aan is. Tevens zijn mensen die nu in het nieuwe centrum van de Groote Wielen gaan wonen, bijv in de grote toren met appartementen aan de Groote Wielen plas, niet op de hoogte van</p>	<p>Het is de eigen verantwoordelijkheid van kopers om zich te verdiepen in de plannen in en rond hun toekomstig woongebied. Zie verder het kopje 'Ruimte voor nieuwe woonwijken' in de algemene beantwoording. De gemeente communiceert al enkele jaren over de komst van windturbines in de Duurzame Polder.</p>

<p>de komst van het giga turbinepark. Dat kan toch niet! Die mensen kopen een duur appartement en komen straks in een hoop lawaai terecht, heel oneerlijk dat de gemeente en projectontwikkelaars hier met geen woord over rept. Het water zal het geluid ver dragen, daar zou de gemeente ook rekening mee moeten houden!</p>	
<p>Ook hier geldt, kosten moeten 'verhaald' worden op de initiatiefnemers.</p>	<p>Verhalen van kosten is mogelijk voor zover er een direct verband is met het plaatsen van de windturbines.</p>
<p>• Over geluid wordt gesteld dat wordt gestreefd naar een maximale geluidsbelasting van 45 dB Lden, maar de herkomst van deze 45 dB wordt niet verklaard. De vermelding dat dit aansluit bij het concept van de norm lijkt voorbarig, aangezien deze norm pas in de toekomst zal worden vastgesteld. Het is echter van groot belang om op te merken dat informatie over Lnight ontbreekt in het huidige overzicht. Kennis van de geluidsniveaus gedurende de nachtperiode is essentieel om een volledig beeld te krijgen van de potentiële geluidsoverlast en de mogelijke gevolgen daarvan.</p>	<p>Voor de woningen in de polder wordt gestreefd naar een waarde van 45 dB Lden en een grenswaarde van 47 dB Lden (de voormalige landelijke wettelijke norm). Deze geluidswaarden sluiten aan bij de nieuwe landelijke conceptnormen die mogelijk op 1 juli 2025 in werking treden. Daarnaast wordt zoveel mogelijk vastgehouden aan de bovenwettelijk door de raden ingestelde 1 en 2 km-afstanden tot de kernen. Hierdoor wordt een geluidsbelasting van maximaal 42 dB Lden in de kernen behaald (dus 42 dB of lager). Met bovenstaande uitgangspunten wordt een aanvaardbaar woon- en leefklimaat bereikt.</p> <p>De Lden normen zijn gebaseerd op een gewogen jaargemiddelde van de geluidsniveaus van dag, avond en nacht. In de nieuwe landelijke conceptnorm is ook een waarde voor Lnight opgenomen.</p> <p>In een toekomstige aanvraag voor omgevingsvergunning zal voor onder andere geluid worden getoetst aan de geldende wet- en regelgeving, waaronder dan Lnight als dit daarin is opgenomen.</p>
<p>Ik mis een beeld op het windpark gezien vanaf de Kruisstraat en het Heeseind. Er is geen visueel opgenomen in dit concept.</p>	<p>In de ontwerpverlichting op het concept VKA is ervoor gekozen om vanaf 4 punten rondom de polder het beeld te schetsen.</p>

<p>Nee, jullie geven geen enkele optie waarin rekening wordt gehouden met de bewoners. Verder voorzie ik problemen met het laagvlieggebied van defensie. De inspraak avonden waren ook niet op inspraak gericht maar een voorschotelen van voorgekookte opties. Gesprekken werden afgekapt en vragen niet beantwoord. Een keuze die wij als bewoners redelijk en verantwoord vinden voor de gezondheid wordt niet meegenomen. Er is ook nooit ruimte geweest een ander idee of invulling dan dat van de gemeente mee te nemen.</p>	<p>Er is geregeld overleg met Defensie. Hun belang inzake laagvliegen wordt hierbij meegewogen. In het concept VKA is hier rekening mee gehouden, door een zuidelijke positionering in de polder, om de impact op het laagvliegen zo beperkt mogelijk te houden. Dit zullen wij verwoorden in het Ontwerp Programma.</p> <p>Voor het overige verwijzen we naar de algemene thematische beantwoording onder de kopjes 'Gezondheid' en 'Proces'.</p>
<p>Kunnen er misschien biologische moestuinen aangelegd worden rond de dorpen? Dat is goed voor schoon water in het waterwingebied en voor de mensen in de omgeving.</p>	<p>We danken u voor de suggestie over moestuinen. Deze suggestie betrekken wij bij het Ontwerp Programma.</p>
<p>Er is een bos beloofd? Dit is pas volgroeid als wij al lang overleden zijn. Zorg ervoor dat de zorgkosten laag blijven en wij kunnen genieten van een woonplek zonder 24 uur ruis van windmolens.</p>	<p>Het klimaatlandschap en rondweg de Groote Wielen (beiden genoemd in het Bestuursakkoord van 's-Hertogenbosch 2022), hebben hetzelfde onderzoeksgebied en zijn dus onlosmakelijk met elkaar verbonden. In het projectvoorstel structuurfonds is met betrekking tot de rondweg aangegeven dat er in Q2 2024, tegelijkertijd met het 'Plan van aanpak verkeersmaatregelen korte termijn', een eerste globale planning afgeven wordt voor realisatie van de Rondweg Groote Wielen. Hierbij kan wat betreft de realisatie van het klimaatlandschap bij aangesloten worden en er zal een gezamenlijke planning worden opgesteld zodat een integrale aanpak geborgd is.</p> <p>Op dit moment is er overigens nog geen financiering voor.</p>
<p>Waarom wordt er alleen over de bebouwde kom van Oss gesproken en niet van Rosmalen?</p>	<p>In de stukken wordt over beide gemeenten gesproken. De gemeenteraad van 's-Hertogenbosch, waar Rosmalen</p>

	onder valt, heeft een afstandsnorm van 1 km ingesteld vanaf windturbines tot de bebouwde kom.
Waarom wordt de nu al aanwezige drukke west/oost verbinding midden in de polder niet verder uitgebouwd voor langzaam verkeer (Het Wild naar Oss) van deze verbinding wordt veel gebruik gemaakt terwijl ze erg onveilig is voor fietsers. De huidige ingrepen kunnen dit corrigeren. En geeft kans voor meerdere fietsronden en mogelijkheden. Wat nu aangehaald is als veilige fietsverbinding blijkt in de praktijk niet zo veilig te zijn en is erg druk met gemengd verkeer. Vrij liggende fietspaden door het gebied heen zouden dit oplossen.	In de gebiedsbeschrijvingen in het concept VKA zijn ideeën opgenomen voor mogelijk nieuwe routes voor langzaam verkeer in de polder, mede op aandragen van omwonenden. Deze ideeën worden overgenomen in het Ontwerp Programma en moeten in de verdere uitwerking concreter worden.

Bijlage: Kaart met de grenzen van het VKA-gebied met straatnamen.

